

Research Paper

Identifying Challenges and Strategies for Enhancing Research Effectiveness in The field of education in Iran

Mohammad Eslahi ¹, Abolghasem Naderi ², Ghasem Azadi Ahmadabadi ^{*3}

1. Postdoctoral Researcher in Higher Education, Department of Educational Management and Planning, Faculty of Psychology and Education, University of Tehran, Tehran, Iran
2. Professor of Education Economics, Faculty of Psychology and Education, University of Tehran, Tehran, Iran,
3. Assistant Professor, Policy Evaluation and Science, Technology and Innovation Monitoring Department, National Research Institute for Science Policy (NRISP), Tehran, Iran.

10.22080/eps.2026.32123.2432

Received:

June 17, 2026

Accepted:

August 17, 2026

Available online:

March 6, 2027

Keywords:

Effectiveness of Academic Research, Educational Planning, Challenges of Academic Research, Educational Policymaking, Research Governance

Abstract

Aim: Despite significant scientific outputs, many university studies in the field of education have had no tangible impact on policymaking and the performance of the educational system. The aim of the present study is to identify the factors and policy mechanisms affecting the effectiveness of university research in the field of education in Iran.

Methodology: This research is applied in terms of purpose and qualitative in terms of approach, employing an interpretive phenomenological design. Data were collected through open-ended, semi-structured interviews with 15 experts in the field of education and research effectiveness, and analyzed using the six-stage thematic analysis method proposed by Braun and Clarke (2006). To ensure the trustworthiness of the data, strategies such as data triangulation, member checking, and peer debriefing were employed.

Results: The findings revealed that the factors and policy mechanisms influencing the effectiveness of university research in the field of education are categorized into two main dimensions: "intra-university factors" (including researchers' individual competencies, scientific-technical infrastructure, and structural-managerial factors) and "extra-university factors" (including contextual-environmental, economic, and political factors), along with their respective sub-components. Additionally, in response to the second research question, corresponding policy implications and strategies tailored to each challenge were identified and presented.

Conclusions and Suggestions: The findings suggest that leveraging the scientific capacities of universities will facilitate the implementation of educational planning transformation policies, enhance the quality of decision-making within the educational system, improve mechanisms for funding and allocating research resources, streamline policymaking in this domain, and encourage researchers to pay greater attention to the applicability and effectiveness of their research findings.

Innovation and Originality: Unlike previous studies that have examined endogenous or exogenous factors in isolation, this study, by presenting a systemic model of positive and negative feedbacks, demonstrates that research effectiveness is the outcome of the co-evolution of the incentive system, institutional demand, and the social capital of trust in science—a finding that opens a new horizon for systemic reforms in the governance of education in Iran.

*Corresponding Author: Ghasem Azadi Ahmadabadi

Address: Assistant Professor, Policy Evaluation and Science, Technology and Innovation Monitoring Department, National Research Institute for Science Policy (NRISP), Tehran, Iran

Email: azadi_gh@yahoo.com

Tel: +989125239656

Extended Abstract

Introduction

In the contemporary knowledge-based economy, the efficacy of academic research is a critical driver of sustainable development. While higher education systems worldwide have undergone significant quantitative expansion since the 1980s, this massification has often overshadowed the qualitative and practical impact of scientific outputs, with efficiency gains potentially compromising genuine effectiveness. In Iran, despite notable achievements in scientific production—ranking 57th globally in research inputs and 13th in certain outputs—the Global Knowledge Index (GKI, 2021) reveals a stark paradox: Iran ranks 139th in the impact of knowledge on policy, economy, and society. This discrepancy is alarmingly pronounced in the field of educational sciences. Although the country hosts numerous faculties, research institutes, and upstream documents emphasizing the application of research in the formal education system, empirical evidence indicates that university research has insufficient practical effectiveness in addressing the real needs of the educational governance ecosystem. This gap is rooted in systemic dysfunctions within both the internal structure of academia and its external environment. Accordingly, this study seeks to answer two primary questions: (1) What are the main challenges and barriers to the effectiveness of educational sciences research in Iran? and (2) What policy mechanisms and strategies can enhance the effectiveness of this research, as perceived by domain experts and policymakers?

Methodology

This research is applied in purpose and adopts a qualitative approach grounded in interpretive phenomenology, focusing on the lived experiences and subjective interpretations of key experts in the field. The study population included specialists in educational research effectiveness, higher education policy experts, and experienced administrators from the Ministry of Education and research councils. Using a purposive sampling strategy, semi-structured, in-depth, and open-ended interviews were conducted with 15 key informants until theoretical saturation was achieved. The interviews explored participants' perceptions of barriers, facilitators, and actionable strategies. Data analysis was performed using the six-stage thematic analysis method proposed by Braun and Clarke (2006), which involves: (1) familiarization with the data, (2) generating initial codes, (3) searching for themes, (4) reviewing themes, (5) defining and naming themes, and (6) producing the final report. To ensure the trustworthiness and credibility of the findings, several rigor-enhancing strategies were employed: data triangulation by incorporating both academic and executive experts, member checking (participants reviewed their transcripts), peer debriefing (external researchers reviewed the coding process), and re-coding by two independent analysts to ensure intercoder reliability (Graneheim & Lundman, 2004).

Findings

The thematic analysis yielded a comprehensive framework categorizing the influencing factors into two overarching dimensions: Intra-university and Extra-university factors, each containing three sub-dimensions.

First, Intra-university factors (rooted in the academic context) include:

- (a) Researchers' individual competencies—encompassing problem-identification skills, methodological proficiency, language and writing capabilities, and adherence to research ethics—which were identified as crucial yet often underdeveloped due to the prevailing incentive structures;
- (b) Scientific-technical infrastructure—involving limited research budgets, restricted access to international databases and journals (exacerbated by sanctions), outdated laboratory and software equipment, and insufficient support for fieldwork; and
- (c) Structural and managerial factors—which were highlighted as the most critical internal barrier, including the quantitative and publication-oriented faculty promotion bylaws, the absence of an integrated research management system, the lack of a centralized research agenda aligned with national educational priorities, and the severe disconnect between academic research and the operational levels of the education system (i.e., schools and local administrations).

Second, Extra-university factors (originating from the broader socio-political environment) include:

- (a) Contextual-environmental factors—characterized by low societal demand for science-based solutions, limited academic freedom and institutional autonomy, and the negative impacts of international sanctions on scientific collaboration and resource access;
- (b) Economic factors—including the minimal share of GDP allocated to research, heavy over-reliance on volatile government budgets, inadequate financial incentives for postdoctoral researchers and startup incubators, and the absence of a competitive funding model that prioritizes demand-driven projects; and
- (c) Political factors—such as highly centralized educational governance, frequent political interference in research agendas and priorities, the lack of systematic and institutionalized networking between universities and policymaking bodies (e.g., the Supreme Council of Education), and the short-term political cycles that undermine long-term research planning.

Moreover, the study extracted a set of policy implications and practical strategies corresponding to each challenge. For instance, to address structural barriers, participants recommended revising promotion and tenure regulations toward problem-oriented and impact-based criteria; to tackle economic issues, they suggested establishing independent and sustained research funding lines in the national budget; and to bridge the academia-policymaking gap, they proposed creating intermediary institutions (such as "knowledge brokers" or "research-policy liaison offices") that can translate academic findings into actionable policy language and facilitate continuous dialogue between researchers and decision-makers.

Conclusion

The study concludes that transitioning from a paradigm focused on sheer quantitative output to one that prioritizes research effectiveness, social accountability, and practical problem-solving is not merely an option but an imperative for Iran's educational governance. The current ecosystem suffers from a "cycle of disconnection," wherein researchers are incentivized to produce for international journals rather than for national needs, while policymakers lack the mechanisms and culture to demand and utilize local evidence. To break this cycle, the study advocates for a systemic reform agenda: revising faculty promotion bylaws, creating dedicated and stable research funds, establishing knowledge-brokerage institutions, enhancing scientific diplomacy to mitigate sanctions effects, and fostering a culture of "science-belief" and evidence-informed decision-making among all stakeholders. Ultimately, the effectiveness of educational sciences research depends on the co-evolution of academic incentives, institutional structures, and political will.

Funding

This research received no specific grant from any funding agency in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

Authors' Contribution

All authors contributed equally to the conceptualization, methodology, data collection, analysis, and writing of the manuscript. All authors have read and approved the final version of the manuscript.

Conflict of Interest

The authors declared no potential conflicts of interest with respect to the research, authorship, and/or publication of this article.

Acknowledgments

The authors would like to express their sincere gratitude to the esteemed experts and policymakers who generously participated in the interviews and shared their valuable insights and experiences.

مقاله پژوهشی

تبیین عوامل و سازوکارهای سیاستی مؤثر بر اثربخشی تحقیقات دانشگاهی حوزه
تعلیم و تربیت در ایرانمحمد اصلاحی^۱ ابوالقاسم نادری^۲، قاسم آزادی احمدآبادی^{۳*}

۱. پژوهشگر پسادکتری آموزش عالی، گروه مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

۲. استاد گروه اقتصاد آموزش، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران، تهران، ایران.

۳. استادیار گروه پژوهشی ارزیابی سیاست‌ها و پایش علم، فناوری و نوآوری، مؤسسه تحقیقات سیاست علمی کشور، تهران، ایران.

doi 10.22080/eps.2026.32123.2432

چکیده

هدف: با وجود تولیدات علمی قابل توجه، بسیاری از تحقیقات دانشگاهی در حوزه تعلیم و تربیت، تأثیر ملموسی بر سیاست‌گذاری و عملکرد نظام آموزشی ندارند. بر این اساس، پژوهش حاضر به دنبال شناسایی عوامل و سازوکارهای سیاستی مؤثر بر اثربخشی تحقیقات دانشگاهی حوزه تعلیم و تربیت در ایران می‌باشد. **روش‌شناسی:** این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از لحاظ رویکرد، کیفی و از نوع پدیدارشناسی تفسیری است. داده‌ها از طریق مصاحبه‌های بازپاسخ نیمه‌ساختاریافته با ۱۵ نفر از خبرگان حوزه تعلیم و تربیت و اثربخشی پژوهش جمع‌آوری و با روش تحلیل تم هفت مرحله‌ای براون و کلارک (۲۰۱۳) تجزیه و تحلیل شدند. جهت اعتباربخشی به داده‌ها از راهبردهای سه‌سویه‌سازی داده‌ای، بازبینی توسط مشارکت‌کنندگان و بازبینی توسط همکار استفاده شده است.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد که عوامل و سازوکارهای سیاستی مؤثر بر اثربخشی پژوهش‌های دانشگاهی حوزه تعلیم و تربیت در قالب دو بعد اصلی «عوامل درون دانشگاهی» (شامل توانمندی فردی پژوهشگران، زیرساخت‌های علمی-فنی و عوامل ساختاری و مدیریتی) و «عوامل برون دانشگاهی» (شامل زمینه‌ای-محیطی، اقتصادی و سیاسی) به همراه زیرمؤلفه‌های مرتبط با هر عامل دسته‌بندی می‌شوند. همچنین در پاسخ به پرسش دوم، دلالت‌های سیاستی و راهکارهای متناظر و متناسب با هر چالش شناسایی و ارائه شد.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها: نتایج نشان داد که بهره‌گیری از ظرفیت‌های علمی دانشگاه‌ها در اجرای سیاست‌های تحول برنامه‌ریزی آموزشی، ارتقای کیفیت تصمیم‌سازی‌ها و تصمیم‌گیری‌ها در نظام تعلیم و تربیت، بهبود سازوکارهای تأمین و تخصیص منابع و اعتبارات پژوهشی، سهولت سیاست‌گذاری‌ها در این حوزه و توجه بیشتر پژوهشگران به کاربردی بودن و اثربخشی نتایج پژوهش‌های این حوزه خواهد شد.

نوآوری و اصالت: برخلاف پژوهش‌های پیشین که هر یک از عوامل درون‌زا یا برون‌زا را به‌طور مجزا بررسی کرده‌اند، این مطالعه با ارائه یک مدل سیستمی از بازخوردهای مثبت و منفی، نشان می‌دهد که اثربخشی پژوهش‌ها، حاصل هم‌تکاملی نظام انگیزشی، تقاضای نهادی و سرمایه اجتماعی اعتماد به علم است؛ یافته‌ای که افق جدیدی برای اصلاحات سیستمی در حکمرانی آموزش و پرورش ایران می‌گشاید.

تاریخ دریافت:

۱۴۰۵/۰۳/۱۷

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۵/۰۵/۲۶

تاریخ انتشار:

۱۴۰۵/۱۲/۱۵

کلیدواژه‌ها:

اثربخشی تحقیقات دانشگاهی، برنامه‌ریزی آموزشی، چالش‌های پژوهش دانشگاهی، سیاست‌گذاری آموزشی، حکمرانی پژوهش

* نویسنده مسئول: قاسم آزادی احمدآبادی

ایمیل: azadi_gh@yahoo.com

تلفن: ۰۹۱۲۵۲۳۹۶۵۶

آدرس: گروه پژوهشی ارزیابی سیاست‌ها و پایش علم، فناوری و نوآوری، مؤسسه تحقیقات سیاست علمی کشور، تهران، ایران

مقدمه

در جهان امروز، تولید کارا و اثربخش دانش جدید و فناوری‌های نوین، شرط لازم و عاملی ضروری برای پاسخ به نیازهای بخش‌های عمومی و خصوصی، رشد اقتصاد دانایی‌محور، توسعه دانش‌بنیان و پایداری کشورها محسوب می‌شود. (Entezari, 2019) از دهه ۱۹۸۰، اصلاحات آموزش عالی به‌ویژه در حوزه پژوهش، به‌دلیل نقش آن در تولید دانش، رفاه ملی و رقابت‌پذیری، به‌طور گسترده پذیرفته شده است. با این حال، تمرکز شدید بر کارایی، منجر به پدیده‌هایی مانند رشد کمی سریع، توده‌ای شدن آموزش عالی، کاهش بودجه دولتی و محدودیت استقلال نهادی دانشگاه‌ها شده است؛ به‌طوری‌که افزایش کارایی ممکن است به قیمت از دست رفتن اثربخشی واقعی تمام شده باشد. (Kenny, 2025) همسویی تحولات آموزش عالی با شرایط متحول جامعه، نیازمند یک فرایند ارتباطی پویا و ارگانیک بین دانشگاه‌ها و بخش‌های مختلف جامعه و تلاش دانشگاهیان برای اصلاح و ارتقای بسترهای توسعه‌ای آن و ایفای نقش مسؤانه و پاسخ به مطالبات نهادها و بنگاههای اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی است (Darabi, et al., 2019). منابع انسانی، فرایندها، زیرساخت‌ها و عوامل محیطی بر اجرای برنامه‌های تضمین کیفیت در آموزش عالی مؤثر هستند (Sanati, et al., 2023).

در ایران، اسناد بالادستی نظام آموزش عالی، تحقیقات و فناوری تأکید فراوانی بر ارتقای کیفیت و اثربخشی دانشگاه‌ها دارند. (Ahsani et al., 2016) همچنین، سند نقشه جامع علمی کشور و مواد ۹۳، ۹۴ و ۹۷ برنامه هفتم توسعه، رویکرد پاسخگویی پژوهش‌ها به نیازهای اجتماعی و دستگاهی را الزامی کرده‌اند. با این وجود، پس از دو دهه تأکید بر پژوهش‌های کاربردی و سیاستی، نظام علمی همچنان از سطح تحقق‌یافته انتقاد دارد و انتظارات فراتری را مطالبه می‌کند. این موضوع به‌ویژه در حوزه علوم انسانی و تعلیم و تربیت، که بیش از سایر حوزه‌ها کانون کنجکاوی و مطالبه بوده‌اند، پرسش‌های اساسی را برمی‌انگیزد. ایران در بازه زمانی ۲۰۰۶ تا ۲۰۱۶ بیشترین نرخ رشد چاپ مقالات بین‌المللی را تجربه کرد، اما این توفیق کمی به‌تدریج بحث‌های انتقادی درباره اثربخشی درونی و بیرونی پژوهش‌ها، به‌ویژه در علوم انسانی و رفتاری را برانگیخت. گزارش شاخص جهانی دانش (GKI, 2021) این شکاف را به‌خوبی نشان می‌دهد: ایران در شاخص‌های ورودی و تولید دانش (مانند رتبه ۵۷ در ورودی‌های پژوهش) وضعیت نسبتاً خوبی دارد، اما در شاخص‌های اثربخشی و تأثیر نهایی دانش بر سیاست‌گذاری، اقتصاد و جامعه در جایگاه بسیار پایینی (رتبه ۱۳۹) قرار دارد. کیفیت اشتغال فارغ‌التحصیلان (رتبه ۱۲۳) و تأثیر اجتماعی آموزش عالی (رتبه ۱۱۷) نیز از نقاط ضعف برجسته هستند.

مفهوم اثربخشی به‌دلیل ماهیت انتزاعی و کیفی، تعاریف متعددی دارد. این مفهوم از دهه ۱۹۳۰ آغاز و از دهه ۱۹۷۰ به‌بعد گسترش یافت. (Karagoz & Oz, 2008) ارزیابی اثربخشی واحدهای آموزشی بر دو محور استوار است: سنجش میزان حصول به اهداف و علت‌یابی پویایی موفقیت‌ها، که این رویکرد آن را از مفاهیم کارایی و بهره‌وری متمایز می‌کند. (Naderi, 2022) در این ارزیابی‌ها، هدف تبیین همسویی فعالیت‌ها با مأموریت‌ها و پاسخگویی به نیازهای مطرح‌شده است. (Noroozi Chakoli & Abdi, 2020) ارزیابی پژوهش نیز فعالیتی فنی برای تصویرسازی عینی عناصر فرآیند پژوهش است. (Azadi Ahmadabadi, 2024)

در ادبیات موضوع، اثربخشی پژوهش به‌عنوان هرگونه تغییر در آگاهی، دانش، نگرش، سیاست‌ها یا عمل ناشی از پژوهش تعریف شده است (Morton, 2015) و یا ارزشی که سرمایه‌گذاری عمومی برای افزایش رقابت علمی، ایجاد ثروت و رفاه اجتماعی به‌وجود می‌آورد. (Reale et al., 2018) به‌بیان‌دیگر، اثربخشی علم به تأثیر و منفعتی اطلاق می‌شود که پژوهش‌های دانشگاهی و سیاستی فراتر از محیط دانشگاه، بر کیفیت زندگی یا بهبود وضعیت اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی ایجاد می‌کنند. (LSE Public Policy Group, 2016) اگرچه سنجش بازگشت

اقتصادی پژوهش از دهه ۱۹۵۰ مطرح بوده، اما در سال‌های اخیر به دلیل افزایش انتظارات از تأثیرات درون‌دانشگاهی و برون‌دانشگاهی، توجه به آن تشدید شده است (Joly et al., 2015) تا نقش و مسئولیت اجتماعی پژوهش‌ها شفاف شود. (Azadi Ahmadabadi, 2025) از آنجاکه دانشگاه یک نظام تبدیلی است، اثربخشی آن حاصل تعامل ابعاد درونی و بیرونی آن در شرایط پیچیده محیطی است (Yamani, 2009; Torkzadeh et al., 2022) و نیازمند نظارت و ارزیابی عملکرد دائمی است. (Azadi Ahmadabadi, 2025) با این حال، اجماعی بر تعریف دقیق اثربخشی پژوهش وجود ندارد. معیارهای رایج مانند تعداد مقالات، ضریب تأثیر و استنادها، تنها بخش کوچکی از واقعیت را نشان داده و برای ارزش‌گذاری جامع در حوزه‌های مختلف، به‌ویژه علوم انسانی، ناکافی هستند. (Newsone et al., 2015)

بررسی پیشینه داخلی نشان می‌دهد که علی‌رغم رشد کمی تولیدات علمی، توسعه جامعه بهبود متناظری نداشته است. (Ehsani et al., 2016) پژوهش‌ها چارچوب‌ها و مدل‌هایی با ابعاد و شاخص‌های متعدد برای ارزیابی اثربخشی علوم انسانی ارائه داده‌اند که در آن‌ها بعد سیاستی بیشترین و بعد اجتماعی-فرهنگی کمترین اهمیت را داشته‌اند. (Tayefehbagher et al., 2022) مانع بنیادین دستیابی به اثربخشی، عدم تعریف مناسب از انتقال دانش متناسب با ویژگی‌های علوم انسانی و فقدان مشوق‌های معنادار در دانشگاه‌ها عنوان شده است. (Golhasany et al., 2021) در پاسخ، بسته‌های سیاستی شامل حمایت از پژوهش‌های کاربردی، توسعه محصول، مهارت‌افزایی و شبکه‌سازی پیشنهاد شده‌اند. (Fartash & Ghorbani, 2022) همچنین، الگوهای فراترکیبی نشان داده‌اند که ارزیابی اثربخشی باید ابعاد ورودی، خروجی و اثربخشی درونی و بیرونی را به‌صورت یکپارچه پوشش دهد. (Naderi et al., 2024) در سطح بین‌المللی نیز، رابطه تنگاتنگ بین منابع (انسانی، مالی، تجهیزاتی) و انتشارات پژوهشی تأیید شده است. (Zhang et al., 2016) مدل‌های تحلیلی مانند تحلیل پوششی داده‌های شبکه‌ای موازی برای سنجش همزمان عملکردهای آموزشی و پژوهشی دانشگاه‌ها توسعه یافته‌اند (Kashim et al., 2017). (al., 2017) مرورهای سیستماتیک تأکید دارند که روش‌های کمی و کتاب‌سنجی، معیار مناسبی برای ارزیابی تأثیر پژوهش‌های علوم انسانی و اجتماعی نیستند و خروجی‌های این حوزه‌ها را کم‌ارزش نشان می‌دهند. (Reale et al., 2018) توسعه روش‌های تطبیقی‌یافته ویژه برای ارزیابی اثربخشی پژوهش در جهت اجتماعی و بشردوستانه، ضروری است. (Zhidebekkyzy et al., 2023) اگرچه تمرکز بر اثربخشی چالش‌هایی برای ذی‌نفعان ایجاد می‌کند، اما می‌تواند منجر به اصلاحات سیستماتیک و بهبود عملکرد نظام آموزش عالی شود. (Kenny, 2024)

بررسی پیشینه نشان می‌دهد که اگرچه در دو دهه اخیر، چارچوب‌های نظری و ابزارهایی (مانند الگوهای بازگشت سرمایه، چارچوب تعالی پژوهش و مدل‌های کارایی) برای ارزیابی عملکرد پژوهشی توسعه یافته‌اند، اما این الگوها به‌ندرت برای تحلیل عوامل مؤثر بر ارتقای اثربخشی پژوهش‌های سیاستی و سیاست‌پژوهی، به‌ویژه در حوزه تعلیم و تربیت در ایران، به‌کار رفته‌اند. مطالعات اندکی به شناسایی چالش‌ها و عوامل مؤثر بر اثربخشی پژوهش‌های دانشگاهی در سطح کلان آموزش عالی و سطح خرد حوزه تعلیم و تربیت پرداخته‌اند و این خلاء پژوهشی، ضرورت انجام پژوهش حاضر را بیش از پیش آشکار می‌سازد.

در شرایط مواجهه با چالش‌های پیچیده، صرف تولید دانش، دیگر معیار موفقیت نیست؛ بلکه توانایی پژوهش‌ها در ایجاد تغییر در سیاست عمومی، حل مسائل اجتماعی و ارتقای رفاه عمومی به شاخصی کلیدی تبدیل شده است. از آنجاکه خروجی‌های نظام آموزش عمومی، ورودی آموزش عالی و بالعکس هستند، دانشگاه‌ها موظف به پشتیبانی ساختاری و نظری از نظام آموزش عمومی می‌باشند. اثربخشی پژوهش‌های دانشگاهی از جمله مسائل نظام‌های آموزش عالی جوامع دانشگاهی دنیاست و نظام آموزش عالی ایران در سطح کلان و دانشگاه‌های ایران در سطح خرد نیز از این امر، مستثنی نیست. اثربخشی پژوهش‌های دانشگاهی موجب پاسخگویی و

مسئولیت‌پذیری بیشتر و رتبه‌بندی عادلانه افراد، دانشگاه‌ها و افراد می‌شود. از سوی دیگر هنگامی که سرمایه‌گذاران، سیاست‌گذاران و ذی‌نفعان شواهد مستندی، مبتنی بر اثربخشی دستاوردهای پژوهشی دانشگاه‌ها مشاهده می‌کنند، تمایل بیشتری برای سرمایه‌گذاری در پژوهش‌های دانشگاهی کسب می‌کنند؛ اما در ایران موضوع ارزیابی اثربخشی پژوهش‌های دانشگاهی توجه کافی نشده است.

با وجود حضور گسترده دانشکده‌ها، اساتید، دانشجویان تحصیلات تکمیلی در گرایش‌های متنوع علوم تربیتی (مانند فلسفه تعلیم و تربیت، برنامه‌ریزی درسی، مدیریت و سیاست‌گذاری آموزشی، روان‌شناسی تربیتی) و نهادهای سیاست‌پژوهی متعدد (مانند مرکز پژوهش‌های مجلس، ستاد تعلیم و تربیت شورای عالی انقلاب فرهنگی، پژوهشگاه تعلیم و تربیت و دانشگاه فرهنگیان)، شواهد تجربی نشان می‌دهد که این پشتیبانی به صورت اثربخش، تحقق نیافته است. جامعه علمی و حرفه‌ای تعلیم و تربیت در رفع نظام‌مند مسائل و توسعه نظام آموزشی از مدرسه تا دانشگاه، از جایگاه مطلوبی برخوردار نبوده و میزان اثربخشی پژوهش‌های دانشگاهی در این حوزه، نامشخص و ناکافی است. لذا، هدف پژوهش حاضر شناسایی چالش‌ها، عوامل و راهکارهای مؤثر بر ارتقای اثربخشی پژوهش‌های دانشگاهی و سیاستی حوزه تعلیم و تربیت است تا از این طریق، رابطه حمایتی آموزش عالی از آموزش عمومی تقویت شده و کیفیت تصمیم‌سازی و سیاست‌گذاری در این حوزه ارتقا یابد.

به این ترتیب، شواهد عینی حاکی از آن است که با وجود رتبه بالای ایران در ورودی‌های پژوهش، رتبه این کشور در تأثیر دانش بر سیاست‌گذاری و جامعه پایین است و ظرفیت‌های گسترده نهادی در حوزه تعلیم و تربیت، تاکنون منجر به پشتیبانی اثربخش از نظام آموزش عمومی نشده است. نوآوری این پژوهش در عبور از بررسی‌های تک‌بعدی پیشین و ارائه یک چارچوب سیستمی و زمینه‌محور است که رابطه دیالکتیکی میان «عاملیت انسانی»، «ساختارهای نهادی» و «فرهنگ مسئله‌محوری» را در حکمرانی آموزشی تبیین می‌کند. ضرورت کاربردی این مطالعه نیز در ارائه راهکارهای عملیاتی برای بازنگری آیین‌نامه‌های ارتقا به سمت معیارهای مسئله‌محور، طراحی سازوکارهای تأمین مالی تقاضا محور و ایجاد نهادهای واسطه‌ای جهت پیوند دانشگاه با سیاست‌گذاران نهفته است تا از این طریق، کیفیت تصمیم‌سازی در نظام تعلیم و تربیت ارتقا یابد.

بر این اساس، مسئله محوری این پژوهش، شناسایی و تبیین عوامل مؤثر بر اثربخشی تحقیقات دانشگاهی عرصه تعلیم و تربیت در بستر نظام علم و فناوری ایران است؛ عواملی که در سطوح نهادی، فرایندی و کنشگری عمل می‌کنند و می‌توانند توضیح دهند چرا اثربخشی اجتماعی و سیاستی این پژوهش‌ها محدود بوده است. برای دستیابی به این هدف، پرسش‌های زیر مطرح شد:

۱. چالش‌ها و موانع اثربخشی پژوهش‌های حوزه تعلیم و تربیت در ایران از دیدگاه خبرگان پژوهشی کدامند؟
۲. راهکارها و سازوکارهای نهادی مؤثر بر ارتقای اثربخشی پژوهش‌های حوزه تعلیم و تربیت در ایران از دیدگاه خبرگان کدامند؟

روش‌شناسی

این پژوهش با تمرکز بر «ادراکات و تفاسیر» صاحب‌نظران و تلاش برای ارائه «روایت‌ها و داستان‌های زیسته» ایشان در چارچوب فلسفه تفسیرگرایی انجام شده است و از نظر هدف، کاربردی و از نظر شیوه انجام کار از روش کیفی پدیدارشناسی تفسیری استفاده شد. به منظور دستیابی به نظام مسائل، ریشه‌ها و عوامل و راهکارهای مؤثر بر توسعه اثربخشی پژوهش‌های حوزه علوم تربیتی، احصای چالش‌ها و عوامل درون‌زا و برون‌زای مؤثر، مصاحبه‌هایی بازپاسخ نیمه‌ساختمند با خبرگان کلیدی این پژوهش (شامل متخصصین حوزه اثربخشی پژوهش‌های علوم تربیتی، متخصصین ارزیابی دانشگاه و آموزش عالی و همچنین خبرگانی با تجربه اجرایی و

سیاست‌گذاری در این حوزه) صورت گرفت. گردآوری داده تا به اشباع رسیدن نظری داده‌ها (عدم ظهور کد جدید) ادامه داشت. پس از شناسایی افراد، نامه راهنمای مصاحبه و پرسش‌ها برای ایشان از طریق ایمیل و تلفنی ارسال شد. پرسش‌های مصاحبه مبتنی بر پیشینه پژوهش و به گونه‌ای تنظیم شد که بتواند بخش‌های مختلف موضوع را پوشش داده و دیدگاه‌های صاحب‌نظران و خبرگان مؤثر را به نحو مناسبی منعکس نماید. برای نمونه‌گیری، از روش نمونه‌گیری هدفمند استفاده شد؛ بدین‌ترتیب که ابتدا فهرستی از شخصیت‌های حقیقی و حقوقی مرتبط با موضوع پژوهش تهیه گردید و سپس براساس معیارهای ورود مشخص، ۳۰ نفر از صاحب‌نظران رشته‌های تخصصی و اصلی مرتبط با حوزه تعلیم و تربیت شامل آموزش عالی، آموزش و پرورش، سیاست‌گذاری آموزش و پرورش و علم و فناوری، فلسفه تعلیم و تربیت، مدیریت آموزشی، علوم سیاسی، فلسفه، جامعه‌شناسی و مدیریت که با موضوعات علمی و مسائل حوزه تعلیم و تربیت از منظرهای تخصصی خود درگیر بوده‌اند، برای مصاحبه انتخاب شدند. معیارهای ورود مشارکت‌کنندگان عبارت بودند از: ۱) داشتن حداقل تجربه ده ساله در حوزه تعلیم و تربیت، ۲) برخورداری از سابقه پژوهشی یا اجرایی مؤثر در زمینه اثربخشی پژوهش‌های دانشگاهی و ۳) تمایل به مشارکت فعال در فرآیند مصاحبه. در ادامه، با توجه به مشغله‌های کاری شخصیت‌های انتخاب‌شده و محدودیت‌های زمانی، امکان انجام مصاحبه با ۱۵ نفر از این فهرست فراهم شد که این تعداد تا دستیابی به اشباع نظری (عدم ظهور کد جدید) ادامه یافت. بر مبنای راهبرد پژوهش کیفی؛ به منظور تحلیل داده‌های مستخرج از مصاحبه از تحلیل محتوای کیفی روش براون و کلارک (۲۰۱۳) استفاده شد. در ادامه، اقدامات انجام‌شده در هر مرحله به تفکیک گزارش می‌شود:

۱) آشنایی با داده‌ها: متن کامل ۱۵ مصاحبه نیمه‌ساختاریافته (مجموعاً حدود ... ساعت) پیاده‌سازی و توسط پژوهشگر حداقل سه بار بازخوانی شد تا غوطه‌وری کامل در داده‌ها حاصل گردد. یادداشت‌های تحلیلی اولیه در حاشیه متن‌ها ثبت شد.

۲) تولید کدهای اولیه: پس از بازخوانی، متن مصاحبه‌ها خطبه‌خط و واحده‌واحد کدگذاری شد. در این مرحله، بیش از ... کد اولیه از دل اظهارات خبرگان استخراج شد. به‌عنوان نمونه، عباراتی نظیر «آیین‌نامه ارتقای کمی‌محور منجر به رکود آموزشی شده»، «عدم تطابق مسئله‌شناسی با نیازهای واقعی جامعه» و «تغییر پی‌درپی مدیران و عدم ثبات سیاست‌های پژوهشی» به‌ترتیب به کدهای «آسیب‌های آیین‌نامه ارتقا»، «فقر مسئله‌شناسی» و «بی‌ثباتی مدیریتی» تبدیل شدند.

۳) جستجو برای مضامین: کدهای اولیه استخراج‌شده، براساس تشابهات مفهومی و ارتباط با پرسش‌های پژوهش، دسته‌بندی و در قالب مضامین اولیه و ثانویه سازماندهی شدند. به‌عنوان نمونه، کدهای مرتبط با «ضعف مسئله‌شناسی»، «مقلد بودن اساتید»، «عدم بومی‌سازی پژوهش‌ها» و «ضعف مهارت‌های پژوهشی» ذیل مضمون فرعی «توانمندی‌های فردی پژوهشگران» و کدهای مربوط به «وابستگی به بودجه دولتی»، «نرخ بازده پایین سرمایه‌گذاری» و «کمبود بودجه نوآوری» ذیل مضمون فرعی «عوامل اقتصادی» قرار گرفتند.

۴) بررسی مضامین: مضامین اولیه و ثانویه مورد بازبینی قرار گرفتند و با بازگشت به داده‌های خام، اطمینان حاصل شد که هر مضمون به‌طور دقیق منعکس‌کننده محتوای کدهای زیرمجموعه خود است. در این مرحله، برخی مضامین ادغام شدند (مانند ادغام «آزادی آکادمیک» و «استقلال نهادی» در مضمون «ساختارهای مدیریتی-سیاسی») و برخی دیگر تفکیک گردیدند. در نهایت، ساختار نهایی شامل دو بُعد اصلی «عوامل درون‌دانشگاهی» و «عوامل برون‌دانشگاهی»، هر یک با سه مضمون فرعی، شکل گرفت.

۵) تعریف و نام‌گذاری مضامین: هر مضمون با عنوانی روشن و متمایز نام‌گذاری شد و دامنه محتوایی آن به‌گونه‌ای مشخص گردید که هم‌پوشانی میان مضامین به حداقل برسد. به‌عنوان نمونه، مضمون «عوامل ساختاری و مدیریتی» به‌طور دقیق شامل کدهای مرتبط با «آیین‌نامه ارتقا»، «نظام ارزیابی پژوهشی»، «نظام انگیزشی» و «برنامه‌ریزی بلندمدت» تعریف شد.

۶) **نگارش نهایی:** یافته‌ها در قالب جداول ساختاریافته (جداول ۱ تا ۴) تنظیم و با استفاده از نقل قول‌های مستقیم مشارکت‌کنندگان مستندسازی شدند تا خواننده بتواند مسیر استدلال از داده خام تا مضمون نهایی را ردیابی کند.

به‌منظور اعتباربخشی داده‌های پژوهش، چهار معیار کیفیت در پژوهش‌های کیفی انجام شد (Graneheim & Lundman, 2004). برای افزایش قابلیت اعتبار یافته‌ها از تکنیک سه‌سویه‌سازی داده‌ای استفاده شد. برای این منظور از مشارکت‌کنندگان مختلفی داده‌ها را گردآوری کرده و دو دسته متنوع از خبرگان یعنی خبرگان اجرایی و متخصصان دانشگاهی را انتخاب شد. همچنین از تکنیک «بازبین بیرونی» استفاده شد. برای افزایش قابلیت اطمینان یافته‌ها از تکنیک کدگذاری مجدد استفاده گردید. در نهایت برای بهبود قابلیت تأییدپذیری از نقل قول‌های متعدد در بخش یافته‌ها استفاده شد.

یافته‌های پژوهش

تبیین و تفسیر یافته‌های کیفی در پاسخ پرسش اول پژوهش (نظام مسائل و چالش‌های مؤثر بر اثربخشی پژوهش‌های دانشگاهی حوزه تعلیم و تربیت)

به منظور پاسخ به پرسش اول پژوهش، از ابزار مصاحبه نیمه‌ساختاریافته با مطلعین و خبرگان مؤثر استفاده شد. در پاسخ به این پرسش مصاحبه‌شوندگان طیفی از عوامل مؤثر بر اثربخشی پژوهش‌های دانشگاهی را اشاره کرده‌اند که در جدول (۱) آمده است. توسعه و اثربخشی پژوهش‌های دانشگاهی، بدون برخی تغییرات و رفع برخی چالش‌ها و موانع درون‌زا و برون‌زا در زیست‌بوم اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی دانشگاه‌ها در جامعه ایران غیرممکن است. هدف این پرسش، شناسایی عوامل و چالش‌های درون‌زا و برون‌زای مؤثر بر اثربخشی پژوهش‌های دانشگاهی عرصه علوم تربیتی و تبیین آن از دیدگاه صاحب‌نظران مربوطه بود. یافته‌های پژوهش نشان داد که اثربخشی پژوهش‌ها تحت تأثیر عوامل و موانع درونی و بیرونی خود در یک سیر تاریخی و سیاسی و اقتصادی شکل گرفته و نشیب و فرازهای گوناگونی را طی کرده است. نتایج در جدول (۱) نشان داد که عوامل تأثیرگذار بر اثربخشی پژوهش‌های دانشگاهی شناسایی و در قالب دو بعد کلی «عوامل درون‌دانشگاهی» که ریشه در سطح دانشگاه دارد با ۳ عامل اصلی (فردی، سازمانی/ساختاری و فنی-زیرساختی) و مؤلفه‌های مرتبط با هر عامل و «عوامل برون‌دانشگاهی» که ریشه در محیط بیرونی دانشگاه دارد با ۳ عامل اصلی (زمینه‌ای-محیطی، اقتصادی، سیاسی) و مؤلفه‌های مرتبط با هر عامل می‌باشد در جدول (۲) ارائه شد.

جدول ۱. چالش‌ها و عوامل درون‌دانشگاهی مؤثر بر میزان اثربخشی پژوهش‌های حوزه تعلیم و تربیت

عوامل (تم اصلی)	مؤلفه (تم فرعی)	مفاهیم کلیدی
چالش‌ها و عوامل درون دانشگاهی	توانمندی-های فردی پژوهشگران علوم تربیتی	احترام و تکریم پژوهشگران (۱) تشویق و قدرانی مستمر از عملکرد مطلوب پژوهشگران (۱): عوامل شخصیتی و منش استاد، ویژگی‌های فردی و تیم پژوهشی (۱) اخلاق حرفه‌ای پژوهشی اساتید (۱): ویژگی‌های شخصیتی پژوهشگران علوم تربیتی (۱)، شکل‌گیری انگیزه نادرست در تولید پژوهش (۴): عدم شناخت مسائل واقعی حوزه تعلیم و تربیت توسط پژوهشگران حوزه علوم تربیتی (۴): عدم تطابق مسئله‌شناسی و روش‌شناسی با نیازهای جامعه پژوهش‌های علوم تربیتی (۴) عدم آشنایی پژوهشگران حوزه علوم تربیتی با نحوه انجام درست پژوهش (۴): تنوع بخشی به شیوه‌های پژوهش در رشته‌های مختلف علوم تربیتی (۴): جذب پژوهشگران متخصص در حوزه علوم تربیتی (۴): ظرفیت انسانی پژوهشگران (۴) عدم حمایت مالی از دانشجویان دکتری (۵): دانش و توانش زبان انگلیسی اساتید (۶): صلاحیت‌های حرفه‌ای پژوهشی اساتید (۱۱): معیشت پژوهشگران (۹): نبود احترام کافی برای پژوهشگران (۹): ناتوانی

عوامل (تم اصلی)	مؤلفه (تم فرعی)	مفاهیم کلیدی
مدیریتی و ساختاری		جذب و نگهداشت سرمایه های انسانی برتر و مستعد پژوهشی (۱۲) سطح سواد اساتید دانشگاه در حوزه علوم تربیتی (۱۳): مقلد بودن و مترجم بودن اساتید علوم تربیتی (۱۳): عدم بومی سازی پژوهش‌ها و نهضت ترجمه (۱۳): اخلاق حرفه ای پژوهشگران علوم تربیتی (۱۴): تسلط به مهارهای پژوهشی پژوهشگران علوم تربیتی (۱۴)
		فقدان برنامه جامع (۱): نبود برنامه بلندمدت و با ثبات (۱): نبود تفکر علمی (۱): نبود تفکر دانش بنیانی (۱): نبود انسجام بین برنامه‌های مدیران (۱): نبود انسجام بین برنامه‌های مدیریتی (۱): جامعیت برنامه (۱): ثبات بخشی به برنامه‌ها (۱): طرح ریزی یک نقشه واحد جامع علمی (۱): همسویی و ثبات در برنامه‌ها و تصمیمات (۱): رصد و پیمایش مستمر عملکرد پژوهشگران (۱): ارزیابی مستمر پژوهشگران (۱): ارزیابی اثربخشی با توجه به ماهیت متفاوت دستاوردهای علمی (۲): شناخته نشدن فعالیت‌های انتقال دانش در ارزیابی اثربخشی (۲): فقدان نهاد متولی ارزیابی اثربخشی در داخل و خارج از دانشگاه (۲): نبود نظام‌های یکپارچه پژوهش در دانشگاه‌ها (۲): ترسیم مشخص و روشن اهداف پژوهشی (۳): ابهام و مشخص نبودن اهداف نظام دانشگاهی در زمینه پژوهش (۹): مشخص نبودن الزامات رسیدن به اهداف نظام دانشگاهی در زمینه پژوهش (۹): واگذاری اختیارات در سطح گروه‌های آموزشی (۳): ضعف آیین‌نامه ارتقا اعضای هیئت علمی (۴): ناکارآمدی نظام جذب پژوهشگر (۴): عدم تناسب خروجی‌های پژوهش با مسائل و اثربخشی پژوهش‌ها یعنی اون پژوهش‌هایی که غایت موضوع اون دانش (علوم تربیتی) را مورد توجه قرار می دهد (۴): در حوزه علوم تربیتی اگر هدف تربیت متربی غایت باشد درواقع پژوهش‌های علوم تربیتی که به غایت دانش این حوزه برسند اثربخش قلمداد می شوند (۴): عدم ارتباط حکمران، ستاد و صف در حوزه تعلیم و تربیت (۴): چند صدایی در دستگاه تعلیم و تربیت کشور (۴): عدم آینده پژوهی با توجه به رویکردها و فناوری های جدید در حوزه تعلیم و تربیت (۴): فقر مسئله‌شناسی و فقر موضوع مناسب پژوهش‌های علوم تربیتی (۴): واقف نبودن حکمرانان حوزه تعلیم و تربیت و رصدهای بر دقیق آنها (۴): پاسخ دادن به نیازهای دستگاه‌های اجرایی تعلیم و تربیت (۴): نبود انسجام در سیاست‌های دولت های مختلف (۴): استمراربخشی به سیاست‌های پژوهشی دولت های مختلف (۴): ترکیبی از ارزیابی درونی و بیرونی (۵): تدوین نظام تنبیه و تشویق برای مجلات وزارت علوم (۶): نظارت کیفی برای نوع مقالات چاپ شده در مجلات (۶): استفاده از کمیته‌های فرهنگستان علوم با سرمایه انسانی متخصص و معتبری برای ارزیابی مجلات پژوهشی کشور (۶): استفاده از داوران و دانشمندان ایرانی مقیم خارج از کشور برای بهبود نظام ارزیابی پژوهشی (۶): بازتعریف آیین‌نامه ارتقا (۷): ضعف در آیین‌نامه ارتقاء (۹): مشخص نبودن الزامات رسیدن به اهداف نظام دانشگاهی در زمینه پژوهش (۹): مشکلات تأمین بیمه قراردادهای پژوهشی از سازمان تأمین اجتماعی (۱۱): به رسمیت شناخته نشدن ضمانت نامه اداری از سوی بالاترین مقام دانشگاه و مؤسسه پژوهشی به عنوان ضمانت نامه مورد نیاز برای انجام قراردادهای پژوهشی در برخی وزارتخانه‌ها و دستگاه‌های اجرایی: آفت صوری گرایی و کمی گرایی و تعداد مقالات در حوزه تعلیم و تربیت (۱۰): آیین‌نامه ارتقای کمی محور و منجر به رکود آموزشی شدن دانشکده‌های علوم تربیتی (۱۰): عدم وجود گروه علمی پیشران و اساتید طلایه دار علوم تربیتی (۱۰): (۱۱) ضعف فرهنگ کار سازمانی و طراحی هنجارها و نرم‌افزارهای مختص پژوهش (۱۲)، مشکل در پایگاه‌های اطلاعاتی و ثبات و پایداری دسترسی به آنها (۱۲)،

عوامل (تم اصلی)	مؤلفه (تم فرعی)	مفاهیم کلیدی
		عدم تعریف درست اهداف و قصد پژوهش‌های دانشگاهی به‌ویژه رساله‌ها (۱۲)، مسائل و مشکلات حقوقی و آیین‌نامه‌های متفاوت و متناقض در وزارتخانه‌ها و دستگاه‌های اجرایی در انعقاد قراردادهای پژوهشی (۱۲)، موانع بروکراتیک در اجرای برنامه‌ها و قراردادهای (۱۲)، همکاری ضعیف بین بخش‌ها و گروه‌های علمی (۱۲): داشتن تحصیلات تکمیلی در دانشگاهی مثل دانشگاه فرهنگیان (۱۳): عدم همکاری‌های بین رشته اساتید دانشگاه فرهنگیان (۱۳): قوانین و مقررات ناکارآمد (۱۳): گره زدن قوانین و آیین‌نامه‌های ارتقا رتبه به مقالات کمی تا اثربخشی مقالات (۱۳): دسترسی به داده‌ها و پایگاه‌های اطلاعاتی به‌ویژه برای مقالات مرور نظام‌مند و سنتزپژوهشی در دانشگاهی مثل فرهنگیان (۱۳): نظام ارزیابی خروجی محور (۱۳) فرهنگ‌سازی پژوهش (معلم پژوهنده) (۱۳): آموزش مهارت‌های پژوهشی مثل هوش مصنوعی و نرم افزارها (۱۳): دیدن تقاضاها و نیازها و مسائل تعلیم و تربیت در پژوهش‌ها و پایان‌نامه‌ها (۱۴): تفاوت زبان عرضه و تقاضا در پژوهش‌های علوم تربیتی (۱۴): دور بودن پژوهشگران علوم تربیتی از مسائل واقعی دستگاه تعلیم و تربیت (۱۴): میزان ارجاع که مقالات دریافت می‌کنند (۱۴): پژوهش‌های مرزشکن (۱۴): عوض کردن میدان بازی و رفتار سازی پژوهشگران علوم تربیتی به سمت اثربخشی (۱۴): تصمیمات سیاست‌گذاران و حکمرانان علوم تربیتی پیوست پژوهشی داشته باشد تخصیص بودجه بیشتر به پژوهش‌های دانشگاهی (۱): تخصیص سهم بیشتری از تولید ناخالص داخلی به پژوهش‌های دانشگاهی (۱): توسعه مکانیزم‌های حمایتی (۲): بسط سازوکارهای تشویقی (۲): توسعه زیرساخت‌های پژوهشی (۲): تشکیل نهادهای بیرونی مستقل در ارزیابی (۲): تقویت زیرساخت پژوهشی توجه به میزان ایجاد اعتبار برای دانشگاه (۳): تشویق‌های مالی (۳): توسعه حمایت‌ها (۳): تغییر شیوه‌ها و سازوکارهای جذب پژوهشگران (۳): تشویق‌های مالی (۳): ارتقاء کیفیت جلسه‌های دفاع (۳): ناکارآمدی نظام جذب پژوهشگر (۴): توسعه زیرساخت‌های جدید (۵): بهبود زیرساخت‌های موجود (۵): دسترسی بیشتر به پایگاه‌های اطلاعاتی معتبر دنیا (۵): استفاده از داوران و دانشمندان ایرانی مقیم خارج از کشور برای بهبود نظام ارزیابی پژوهشی عدم حمایت مالی از دانشجویان دکتری (۵): اجبار دانشجویان به انجام فعالیت‌های دیگر برای امرار معاش (۵): حمایت مالی درخور از پژوهش‌های دانشگاهی (۵): افزایش تخصیص میزان تولید ناخالص داخلی به پژوهش (۵): توجه به روند افزایشی در تخصیص منابع به پژوهش (۵): تقویت سازوکار تأمین مالی پژوهش براساس تقاضا (۶): تقویت سازوکار تأمین مالی پژوهش براساس تقاضا (۶): تشویق‌ها و پاداش‌های به موقع (۷): افزایش حقوق اعضای هیئت علمی (۷): سوق دادن بودجه پژوهشی به سمت نیازهای صنعت (۷): کمبود سرمایه‌گذاری در پژوهش (۹): مشکل در معیشت پژوهشگران (۹): مکفی نبودن منابع مالی (۱۰): وابستگی زیاد به بودجه‌های دولتی (۱۱)، ناکافی بودن بودجه‌های اختصاص داده شده در سطح کشور به پژوهش نسبت به کشورهای دنیا (۱۱): منابع مالی (۱۱): مشکل در پایگاه‌های اطلاعاتی و ثبات و پایداری دسترسی به آنها (۱۲) پشتیبانی و مشاوره پروژه‌های پژوهشی (۱۲): منسوخ شدن و کهنگی تجهیزات فنی و آزمایشگاهی (۱۲). منابع مالی محدود برای پروژه‌های نوآورانه (۱۲): کمبود بودجه برای ایجاد شرکت‌های استارت‌آپی و اسپین‌آف مستقر در دانشگاه (۱۲): بوروکراسی در معاملات مالی (۱۲). کمبود بودجه و منابع و اعتبارات مالی (۱۳): پایین بودن دستمزدهای پژوهشی (۱۳): عوامل مؤثر
زیرساخت‌های علمی-فنی		

عوامل (تم اصلی)	مؤلفه (تم فرعی)	مفاهیم کلیدی
		بر اثربخشی در سطوح مختلف خرد و کلان و دانشگاه و سطح کلاس می‌تواند تفکیک شود (۱۵): حکمرانی متمرکز و دستوری سیاست‌های تعلیم و تربیت (۱۵): برورکراسی اداری در فرایند انجام پژوهش‌ها (۱۵): حمایت‌های پژوهشی از اساتید و پژوهشگران علوم تربیتی (۱۵): آیین‌نامه ارتقا و جهت دهی و رفتارسازی پژوهشگران (۱۵): سهم نابرابر پژوهش در این نامه ارتقا و نادیده گرفتن تفاوت رشته‌ها (۱۵): مسئله نبودن پژوهش در کشور (۱۵): عدم قانون درست و کارآمد در حوزه اخلاق پژوهش (۱۵): داده سازی در مقالات و پایان‌نامه‌ها (۱۵): گسست ارتباط دانشگاه و صنعت و نهادهای مدنی (۱۵): عدم اعتماد نهادهای تصمیم‌ساز و تصمیم‌گیر (۱۵): عدم دسترسی به داده‌ها و بانک‌های اطلاعاتی برای پژوهشگران (۱۵): عدم ارتباط نظام‌مند بین نهادهای تصمیم‌گیر و تصمیم‌ساز (۱۵): دور بودن دانشجویان دکتری علوم تربیتی و اساتید از نهادهای سیاست‌گذار و بازی ندادن آنها (۱۵): عدم شفافیت در تخصیص طرح‌های پژوهشی و صوری بودن فراخوان‌ها و رانتی بودن توزیع طرح‌های پژوهشی به افراد ناشایست (۱۵): عدم نظام تضمین کیفیت پژوهش در حوزه علوم انسانی و علوم تربیتی (۱۵): عدم تقاضا و دیده شدن پایان‌نامه‌های با کیفیت حوزه علوم تربیتی (۱۵): رانت در جذب هیات علمی و استخدام پژوهشگر در انشکده‌های علوم تربیتی و نهادهای سیاست‌گذار تعلیم و تربیت (۱۵): جلوگیری از فساد نظام‌مند پژوهش در حوزه علوم تربیتی (۱۵): تغییر پی در پی مدیران و حکمرانان تعلیم و تربیت و عدم ثبات مدیریت و تغییر قوانین و تصمیم‌های پژوهشی (۱۵): ایجاد حلقه واسط و نهادهای برای اتصال پایان‌نامه‌های دانشجویی به نهادهای سیاست‌گذار (۱۵): ضعف علمی و مسئله‌شناسی و روش‌شناسی اساتید و پژوهشگران علوم تربیتی (۱۵):

در ادامه، چالش‌ها و عوامل برون‌دانشگاهی مؤثر بر میزان اثربخشی پژوهش‌های حوزه تعلیم و تربیت معرفی می‌شود.

جدول ۲. چالش‌ها و عوامل برون‌دانشگاهی مؤثر بر میزان اثربخشی پژوهش‌های حوزه تعلیم و تربیت

عوامل (تم اصلی)	مؤلفه (تم فرعی)	مفاهیم کلیدی
چالش‌ها و عوامل برون‌دانشگاهی	زمینه‌ای-محیطی (مرتبط با زیست‌بوم ملی و محلی منطقه‌ای و بین‌المللی دانشگاه)	نوعی حس عقب‌ماندگی عمیق و خودکم‌بینی نسبت غرب (۱): روحیه تقلید از غرب و فقدان خلاقیت و جستجوگری لازم (۱) نبود تفکر علمی (۱): نبود تفکر دانش بنیانی (۱): تحریم و محدودیت‌های مربوط به حضور در بازارهای جهانی دانش و اقتصاد (۱): عدم اعتماد بنفس حاکمان و مدیران نظام به نقش خود در توسعه کشور (۱): اعتماد به نقش پژوهش‌ها در توسعه کشور (۱): احترام و تکریم پژوهشگران (۱): فراهم سازی بستر آزادی آکادمیک (۲): عدم تطابق مسئله‌شناسی و روش‌شناسی با نیازهای جامعه (۴): عدم انطباق پژوهش‌ها با نیازها و مسائل جامعه (۴): همسویی پژوهش‌ها با نیازهای جامعه (۴): تجملی پنداشته شدن مفهوم پژوهش در کشور (۴): کمی‌گرایی در پژوهش‌ها (۴): جهت‌دهی به پژوهش‌ها براساس نیازها (۵): غفلت از مزیت‌ها و ظرفیت‌های خاص کشور (۵): حل مسائل جامعه (۶): توسعه دهنده مرزهای دانش (۶): همزمانی جریان علمی دانشگاه با صنعت (۶): به‌روزرسانی صنعت (۶): باور راسخ به پژوهشگران دانشگاهی و نتایج پژوهشی (۷): عدم استفاده از ظرفیت و مشارکت خیرین و واقفین در حمایت از فعالیت‌های پژوهشی (۱۲): شکل نگرفتن زیست‌بوم میان دانشگاه و دیگر ذی‌نفعان (۹): ضعف استقلال و آزادی علمی پژوهشگر (۹): نبود فضای

عوامل (تم اصلی)	مؤلفه (تم فرعی)	مفاهیم کلیدی
اقتصادی		کاری مساعد برای نخبگان و دانشمندان (۹): ضعف در ارتباطات بین‌المللی دانشگاه‌ها (۹): ضعف در ارتباطات بین‌المللی دانشگاه‌ها (۹): تعارضات گفتمانی و رویکردی عمیق درخصوص توسعه در سطح ملی (۱۱): ساختار تصمیم‌گیری غیرشایسته‌سالار و غیرپاسخگو (۱۱): فقدان روابط نظام‌مند و کارآمد با جامعه (۱۱): ارتباط ناچیز آموزش و پژوهش دانشگاهی با مسائل صنعت، کشاورزی، خدمات (۱۱): نگاه ابزاری سیاسیون به دانشگاه به‌عنوان پیاده‌نظام کارزارهای سیاسی (۱۱): عدم شایسته‌سالاری و رقابت عملکردمحور در مدیران دانشگاهی (۱۱): مسائل مرتبط با اشاعه و انتشار نتایج پژوهش‌های دانشگاهی (۱۱): فرهنگ کار تیمی (۱۱): فرهنگ دانشگاهی (۱۱): حفظ شأن و جایگاه پژوهشگران دانشگاهی (۱۱): درگیر بودن گروه‌های آموزشی علوم تربیتی در درون دانشکده‌های علوم تربیتی و عدم ارتباط با جامعه محلی و زیست بوم (۱۵): عدم مسئولیت اجتماعی اساتید و گروه‌ها و دانشکده‌های علوم تربیتی (۱۵): تحریم‌های بین‌المللی (۱۵): عدم حمایت از پایان‌نامه‌ها علوم تربیتی به‌ویژه تکنولوژی آموزشی تخصیص سهم بیشتری از تولید ناخالص داخلی به پژوهش‌های دانشگاهی (۱): توسعه مکانیزم‌های حمایتی (۲): تشویق‌های مالی (۳): توسعه حمایت‌ها (۳): افزایش تخصیص میزان تولید ناخالص داخلی به پژوهش (۵): توجه به روند افزایشی در تخصیص منابع به پژوهش (۵): تشکیل نظام ایده‌ها و نیازها (۵): نرخ بازده پایین سرمایه‌گذاری در پژوهش دانشگاهی (۵): تقویت سازوکار تأمین مالی پژوهش براساس تقاضا (۶): تشویق‌ها و پاداش‌های به موقع (۷): افزایش حقوق اعضای هیئت علمی (۷): حذف رانت‌ها در اقتصاد و صنعت (۷): حذف رانت‌ها در واردات و صادرات (۷): مکفی نبودن منابع مالی (۱۰): تخصیص سهم کمی از تولید ناخالص داخلی به پژوهش (۱۰): حمایت ناکافی از پایان‌نامه‌ها و رساله‌های دانشجویی (۱۰): وابستگی زیاده‌بودجه‌های دولتی (۱۱): نبود استقلال دانشگاه‌ها (۱۲): عدم ترخیص به موقع تجهیزات آزمایشگاهی از گمرک (۱۲): عدم استفاده از ظرفیت و مشارکت خیرین و واقفین در حمایت از فعالیت‌های پژوهشی (۱۲): پژوهش محور بودن صنعت (۱۲): پشتیبانی ناکافی از تحولات تجاری امیدوارکننده (۱۲): عدم تخصیص و توزیع منابع مالی مبتنی بر عملکرد و اثربخشی
		عدم اعتماد بنف‌س حاکمان و مدیران نظام به نقش خود در توسعه کشور (۱): در اولویت‌بودن حاکمیت سیاسی بر حاکمیت علمی (۱): نبود نظام شایسته‌سالاری علمی در دانشگاه‌ها (۱): اعتماد به دانشگاهیان در واگذاری مسئولیت‌ها (۱): واگذاری اختیار تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری (۱): اعتماد به نقش پژوهش‌ها در توسعه کشور (۱): تمرکزگرایی در تصمیمات پژوهشی (۲): واگذار اختیار تصمیم‌گیری‌ها به دانشگاه (۲): فقدان آزادی آکادمیک و تضارب آرا (۲): فراهم سازی بستر آزادی آکادمیک (۲): احترام به استقلال نهاد علم و پژوهش (۳): عدم موانع و دخالت‌های غیرعلمی (۵): عدم دخالت‌های سیاسی (۷): عدم حضور در رنکینگ‌های بین‌المللی مرتبط (۷): ضعف در ارتباطات بین‌المللی دانشگاه‌ها (۹): ضعف در حکمرانی دانشگاه‌ها (۱۰): نامناسب بودن سیاست‌گذاری‌ها (۱۰): ناهماهنگی میان اسناد بالادستی (۱۰): سیاست‌زدگی (۱۱): اقتصاد رانته و وارداتی (۱۲): مشکلات حضور دانشگاه‌ها و مؤسسات پژوهشی در مناقصات و اجرای پروژه‌ها (۱۲): مسائل و مشکلات حقوقی و آیین‌نامه‌های متفاوت و متناقض در وزارتخانه‌ها و دستگاه‌های اجرایی در انعقاد قراردادهای پژوهشی (۱۲): ارتباطات و همکاری‌های علمی
سیاسی (سیاست‌ها و راهبردهای کلان)		

براساس جداول بالا، در پاسخ به پرسش اول پژوهش مفاهیم استخراج شده براساس تشابهات و تفاوت‌ها در جدول (۳) طبقه‌بندی شده‌اند. آگاهی از این چالش‌ها و موانع، پیچیدگی‌های اثربخشی پژوهش‌های دانشگاهی حوزه تعلیم و تربیت و موانع پیش روی آن را برای سیاست‌گذاران و مدیرانی دانشگاهی روشن‌تر می‌سازد.

جدول ۳. نظام مسائل، چالش‌ها و عوامل مؤثر بر اثربخشی پژوهش‌های دانشگاهی حوزه تعلیم و تربیت

مسائل، چالش‌ها/ موانع	مصادیق و مؤلفه‌های کلیدی
مسائل فردی پژوهشگران علوم تربیتی	کمبود توانمندی و تخصص پژوهشگران و همچنین مستهلک شدن ظرفیت‌های اساتید علوم تربیتی مسائل اخلاقی و تعهد حرفه‌ای پژوهشگران و اساتید علوم تربیتی کمبود صلاحیت‌های حرفه‌ای پژوهشی پژوهشگران عدم شناخت مسائل واقعی حوزه تعلیم و تربیت توسط پژوهشگران حوزه علوم تربیتی فقر مسئله‌شناسی و فقر موضوع مناسب پژوهش‌های حوزه تعلیم و تربیت محدودیت بودجه و اعتبارات پژوهشی در حوزه پژوهش‌های دانشگاهی علوم تربیتی کمبود منابع کالبدی پژوهش کمبود و دسترسی محدود به پایگاه داده بین‌المللی و عدم عضویت و اشتراک
مسائل و چالش درون‌دانشگاهی زیرساخت‌های علمی - فنی مرتبط با پژوهش‌های علوم تربیتی	آیین‌نامه‌ها و قوانین ناکارآمد استخدام و ارتقای پژوهشگران و اساتید ابهام و مشخص نبودن اهداف نظام دانشگاهی در زمینه پژوهش نظام ارزیابی پژوهشی ناصواب در نظام دانشگاهی نظام انگیزشی ناکارآمد بیرونی و درونی تقاضای پایین علم و فناوری و ضعف علم‌باوری و دانایی‌محوری در جامعه و بهره‌برداران و متقاضیان پژوهش‌های دانشگاهی تعلیم و تربیت
مسائل ساختاری و مدیریتی مرتبط با حوزه علوم تربیتی	چالش‌های زمینه‌ای، محیطی
مسائل و چالش برون‌دانشگاهی	چالش و عوامل اقتصادی
	عدم توجه به مسئولیت اجتماعی دانشگاهی زیرنظام های تعلیم و تربیت عدم وجود گروه علمی پیشران و اساتید طلایه دار تعلیم و تربیت وابستگی دانشگاه و زیرنظام های علوم تربیتی به بودجه دولتی اقتصاد کلان و سرانه تولید ناخالص داخلی، رکود اقتصادی عدم سرمایه‌گذاری مولد و مکفی در پژوهش‌های علوم تربیتی، پایین بودن دستمزدهای پژوهشی

مسائل، چالش‌ها/ موانع	مصادیق و مؤلفه‌های کلیدی
مسائل و چالش‌های سیاسی	عدم ارتباط مناسب دانشکده‌ها و پژوهشگران علوم تربیتی با نهادهای حکمرانی، سیاست‌گذاری و اجرایی متولی تعلیم و تربیت حکمرانی ناکارآمد عتف و آپ عدم همکاری‌های بین‌المللی دانشگاه‌ها و اساتید حوزه علوم تربیتی، تحریم‌های علمی و محدودیت دیپلماسی علمی

تبیین و تفسیر یافته‌های حاصل از مصاحبه در پاسخ پرسش دوم پژوهش (راهکارهای مؤثر بر ارتقای ارتقای اثربخشی پژوهش‌های علوم تربیتی در ایران): در پاسخ به پرسش سوم پژوهش، پس از پیاده‌سازی نقطه نظرات خبرگان، راهکارهای ارتقای اثربخشی پژوهش‌های عرصه علوم تربیتی در جدول (۴) ارائه شده است.

جدول ۴. راهکارها و پیشنهادات سیاستی متناسب با هر مانع /چالش

چالش‌ها و موانع	راهکار و توصیه سیاستی
مسائل فردی پژوهشگران علوم تربیتی	- توسعه توانمندی‌های پژوهشی (روش‌شناسی، نرم افزار و هوش مصنوعی) برای پژوهشگران و نیروهای دانشی علوم تربیتی و ارتقای تسلط به زبان های علمی زنده دنیا (انگلیسی و عربی) برای اساتید علوم تربیتی - ارتقای نظام انگیزشی و سازوکارهای تشویقی، ارتقای معیشت اعضای هیات علمی و دانشجویان دکتری، تقدیر و اعطای جایزه به پژوهشگران سرآمد علوم تربیتی، - شایسته‌سالاری و عدالت در جذب هیات علمی علوم تربیتی دانشگاه‌ها، - ارتقای اخلاق و تعهد حرفه ای پژوهشگران و اساتید حوزه تعلیم و تربیت - فراهم آوری زیرساختهای آزمایشگاهی و دیجیتالی و دسترسی به بانک‌های اطلاعاتی، تجهیز آزمایشگاه‌ها،
عوامل و چالش درون‌دانشگاهی	- طراحی سامانه عرضه و تقاضای پژوهش‌های حوزه تعلیم و تربیت - ارتقای شبکه سازی حوزه تعلیم و تربیت - فراهم آوری و حمایت از فرصت های مطالعاتی در نهادهای اجرایی برای پژوهشگران علوم تربیتی - بهینه سازی سازوکارهای تخصیص منابع پژوهشی کارایی محور و عملکرد محور در دانشکده‌های علوم تربیتی - بازنگری در آیین‌نامه ارتقای اعضای هیات علمی (ترکیب بهینه فعالیت‌های پژوهشگران علوم تربیتی به سمت مسئله محوری و مأموریت‌های این حوزه، تغییر در وزن دهی ملاکهای ارتقا به سمت تقاضامحوری و حل مسئله
مسائل ساختاری و مدیریتی مرتبط با حوزه تعلیم و تربیت	- حمایت از پژوهش‌های تقاضامحور و مسئله‌محور حوزه علوم تربیتی، بازنگری در ساختار دانشگاه فرهنگیان و دانشکده‌های علوم تربیتی - توسعه فرهنگ و جو سازمانی مسئله‌محوری و سازوکارهای ارزیابی اثربخشی دانشکده‌های علوم تربیتی و دانشگاه فرهنگیان - بازنگری در آیین‌نامه‌های پژوهشی و نگارشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی علوم تربیتی

چالش‌ها و موانع	راهکار و توصیه سیاستی
چالش‌های زمینه‌ای، محیطی و تربیتی	- اختصاص منابع مالی مستقل برای پژوهش دانشگاهی - ارتقای دانش‌بنیانی نهادهای سیاست‌گذاری - ایجاد نهادهای واسطه‌ای برای شبکه سازی بین اساتید و نظام مسائل حوزه تعلیم و تربیت - توسعه زیست‌بوم دانش‌بنیان حوزه تعلیم و تربیت و نوآوری و کارآفرینی اجتماعی در تعلیم و تربیت
چالش و عوامل اقتصادی و عوامل چالش برون‌دانشگاهی	- اختصاص ردیف بودجه مستقل برای پژوهش در قانون بودجه - تقویت گرنت‌های پژوهشی برای اساتید علوم تربیتی، حمایت از پژوهشگران تحصیلات تکمیلی و ارائه دوره های پست دکتری، بورسیه پژوهشگران علوم تربیتی توسط بنیاد نخبگان - حمایت از توسعه محصولات و خدمات دانش بنیان علوم تربیتی - حمایت از استقرار و شکل گیری استارت‌آپ ها و محصولات دانش بنیان حوزه علوم تربیتی به‌ویژه اساتید و دانشجویان - در نظر گرفتن سهم بیشتری از تولید ناخالص به پژوهش‌های علوم انسانی، در نظرگرفتن از درآمدهای مالیاتی در قانون بودجه جهت حمایت از پژوهش‌های حوزه تعلیم و تربیت
مسائل چالش‌های سیاسی	- بسترها و ظرفیتهای هم پیوندی سیستماتیک و پویایی بین حکمران، ستاد و صف حوزه تعلیم و تربیت کشور - تقویت دیپلماسی علمی، بین‌المللی‌سازی و شبکه‌سازی ملی و بین‌المللی پژوهشگران، توجه به تجربیات جهانی برای ارتقای نظام پژوهش در علوم تربیتی، حضور در نظام‌های ملی و بین‌المللی رتبه بندی مرتبط با تعلیم و تربیت - تلاش برای مبنای تصمیم‌گیری گرفتن نتایج پژوهشی دستاوردهای علمی علوم تربیتی برای سیاست‌گذاران

بحث و نتیجه گیری

پژوهش حاضر با هدف شناسایی تبیین عوامل و سازوکارهای سیاستی مؤثر بر اثربخشی تحقیقات دانشگاهی حوزه تعلیم و تربیت در ایران انجام شد. برای دستیابی به این هدف، دو پرسش اصلی شامل شناسایی چالش‌ها و موانع اثربخشی پژوهش‌های این حوزه از دیدگاه خبرگان و همچنین استخراج راهکارهای و سازوکارهای نهادی مؤثر بر ارتقای اثربخشی تحقیقات طرح‌ریزی و پاسخ داده شد.

بحث پیرامون پرسش اول: چالش‌ها و موانع اثربخشی پژوهش‌های حوزه تعلیم و تربیت

هدف‌گذاری نامشخص و نظام انگیزشی معیوب: نتایج پژوهش نشان داد که مهم‌ترین چالش در عدم اثربخشی پژوهش‌های حوزه تعلیم و تربیت، تعریف نامشخص هدف دانشگاه و هدف از پژوهش دانشگاهی است. تا زمانی که هدف نظام دانشگاهی از انجام پژوهش مشخص نباشد، نمی‌توان در مورد اثربخشی داوری کرد. تحلیل مصاحبه‌ها نشان داد که در وضعیت موجود، هدف غالب پژوهشگران «ارتقای رتبه» و «انتشار مقاله» است و نه «حل مسئله» یا «تأثیرگذاری بر سیاست». این وضعیت منجر به هم‌راستا نبودن اهداف فردی پژوهشگران با

اهداف کلان نظام آموزشی شده است. نظام ارزیابی موجود (آیین‌نامه‌های ارتقا) عمدتاً بر شاخص‌های کمی متمرکز است و شاخص‌های پیامدی و تقاضامحور در آن وزن واقعی ندارند. این یافته با نتایج پژوهش‌های احسانی و همکاران (Ehsani et al., 2016)، بابا اکبری ساری و همکاران (Babaakbari Sari et al., 2021)، خسروی و پورنقی (Khosravi & Pour Naghi, 2019) و گلحسینی و همکاران (Golhasany et al., 2021) هم‌راستا است. فینی و همکاران (Fini et al., 2010) نشان دادند که در شرایطی که تعریف درستی از اثربخشی عملیاتی نشده است، فعالیت‌های اثربخشی به تأسیس دفاتر انتقال فناوری محدود می‌شود. کشیم و همکاران (Kasim et al., 2017) نیز نشان دادند که در برخی کشورها از جمله چین، نزدیک به ۹۰ درصد پژوهشگران هدفشان از انجام پژوهش، ارتقای شغلی است که با یافته پژوهش حاضر همسو است. آنچه از این یافته برمی‌آید این است که ناهمخوانی میان نظام انگیزشی دانشگاه و اهداف کلان نظام آموزشی، ریشه‌ای‌ترین مانع اثربخشی است. تا زمانی که «ارتقا» هدف نهایی پژوهشگر باشد، «مقاله» نیز محصول نهایی تعریف می‌شود و «اثربخشی» به‌عنوان هدفی فرعی یا مزاحم تلقی خواهد شد. در چنین وضعیتی، پژوهشگر به هدف خود می‌رسد، اما نظام دانشگاهی به هدف خود نمی‌رسد. این شکاف میان «بازده فردی» و «بازده سیستمی» نیازمند بازتعریف «موفقیت» در نظام پژوهش است. به عبارتی، باید هدف پژوهش از «تولید مقاله» به «ایجاد تغییر» تغییر یابد و نظام ارزیابی نیز به‌گونه‌ای بازتنظیم شود که شاخص‌های پیامدی وزن واقعی پیدا کنند.

ساختار سازمانی و مدیریتی ناکارآمد: نتایج نشان داد که ساختار سازمانی و چینش‌های مدیریتی در سازمان‌های پژوهشی، یکی دیگر از موانع جدی اثربخشی است. فقدان نظام یکپارچه برای هدایت پژوهش‌ها به‌سوی مسائل اولویت‌دار، نبود ساختاری منسجم برای تبدیل یافته‌های علمی به زبان سیاست‌گذاری و گسست عمیق میان حکمرانان ستادی و صفی حوزه تعلیم و تربیت از جمله مصادیق این چالش هستند. همچنین، فضای کاری مساعد برای نخبگان، استقلال علمی پژوهشگران و شایسته‌سالاری در انتصابات مدیریتی، از الزاماتی هستند که در وضعیت موجود تأمین نشده‌اند. این یافته با پژوهش‌های اسلامی و همکاران (Eslami et al., 2021)، شفبعی و همکاران (Shafiee et al., 2018) و ژانگ و همکاران (Zhang et al., 2016) که بر نقش ساختار سازمانی در اثربخشی پژوهش تأکید داشته‌اند، همسو است. قمی و همکاران (Ghomi et al., 2017) نشان دادند که نبود ساختارهای میان‌لایه میان دانشگاه و سیاست، یکی از مهم‌ترین موانع تبدیل پژوهش به اقدام است. ساختارهای موجود، به‌جای تسهیل‌کننده، بازدارنده عمل می‌کنند. نظام متمرکز و سلسله‌مراتبی، نه تنها ارتباط افقی میان پژوهشگران و سیاست‌گذاران را محدود می‌سازد، بلکه به‌دلیل فقدان سازوکارهای بازخوردی، پژوهش‌ها را از نیازهای واقعی مدارس دور نگه می‌دارد. نبود استقلال علمی نیز مانع از آن می‌شود که پژوهشگران به‌جرات به سراغ مسائل چالش‌برانگیز بروند. در چنین ساختاری، حتی پژوهش‌های باکیفیت نیز نمی‌توانند به عرصه سیاست راه پیدا کنند. بنابراین، اصلاح ساختارهای مدیریتی (از جمله ایجاد نهادهای واسطه‌ای، تمرکززدایی و استقلال بخشی به پژوهشگران) یک پیش‌نیاز اجتناب‌ناپذیر است.

محدودیت‌های زیرساختی و مالی: یافته‌های پژوهش نشان داد که کمبود منابع مالی، نبود گرنت‌های پژوهشی هدفمند، حقوق و معیشت ناکافی اعضای هیئت علمی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی و عدم حمایت کافی از پژوهشگران پسادکتری، از جمله موانع جدی در مسیر اثربخشی هستند. محدودیت دسترسی به پایگاه‌های داده بین‌المللی و به‌روز نبودن تجهیزات نیز کیفیت پژوهش‌های میدانی را کاهش داده است. این یافته با پژوهش‌های گلحسینی و همکاران (Golhasany et al., 2021) و توفیقی (Tofiqi, 2022) که بر نقش منابع مالی و زیرساختی تأکید داشته‌اند، هم‌راستا است. توفیقی (۲۰۲۲) به‌صراحت بر رفع موانع مالی و تأمین منابع پایدار به‌عنوان پیش‌شرایط اثربخشی تأکید دارد. نگاه به پژوهش به‌عنوان «هزینه» به‌جای «سرمایه‌گذاری بلندمدت»، ریشه اصلی این چالش است. نظام تأمین مالی موجود، عمدتاً دولتی، متمرکز و ناپایدار است و مکانیزم‌های رقابتی و تقاضامحور در آن

جایگاهی ندارد. حمایت‌های مالی از پژوهشگران جوان و دوره‌های پسادکتری بسیار محدود است که به فرسایش سرمایه انسانی دامن می‌زند. برای اثربخشی پایدار، باید نظام تأمین مالی پژوهش از حالت «هزینه‌ای» به «سرمایه‌گذاری هدفمند» تغییر یابد؛ به‌گونه‌ای که منابع به‌صورت رقابتی، مبتنی بر اولویت‌های ملی و با نگاه بلندمدت تخصیص یابند.

ضعف تقاضا و نابوری به علم: نتایج پژوهش آشکار ساخت که تقاضای سطح پایین از سوی نهادهای سیاست‌گذار و اجرایی حوزه تعلیم و تربیت، یکی از مهم‌ترین موانع برون‌دانشگاهی است. نابوری برخی مسئولان به ظرفیت دانشگاه برای حل مسائل، سوءظن نسبت به کارکرد انتقادی دانشگاه و گرایش دولت‌ها به کنترل این کارکرد، تقاضا برای پژوهش را به‌شدت کاهش داده است. در چنین شرایطی، پژوهش‌ها «خریدار» ندارند و پژوهشگران انگیزه‌ای برای تطبیق پژوهش‌های خود با نیازهای محیطی نمی‌بینند. این یافته با پژوهش توفیقی (Tofiqi, 2021) که به‌صراحت بر «تقاضامحوری» به‌عنوان پیشران کلیدی تأکید کرده و معتقد است «مشکل کشور میزان تولید علم نیست بلکه میزان مصرف علم است»، هم‌راستا است. گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس (۲۰۲۴) نیز بر ناترازی میان تولید علم و شاخص‌های توسعه علمی و نقش ضعف تقاضا در این ناترازی تأکید دارد. بازار پژوهش در ایران یک «بازار بدون تقاضا» است. در چنین بازاری، تولیدکننده (پژوهشگر) مجبور است برای بقا، به تولید کالاهایی روی آورد که خریدار تضمینی دارند (مقالات قابل انتشار) و از تولید کالاهای پرمخاطره اما ارزشمند (تحقیقات کاربردی) اجتناب کند. این وضعیت، یک بازخورد منفی ایجاد می‌کند: هرچه تقاضا کمتر باشد، پژوهش‌ها کاربردی‌تر نمی‌شوند و هرچه پژوهش‌ها کاربردی‌تر نباشند، تقاضا بیشتر کاهش می‌یابد. برای شکستن این چرخه معیوب، باید سیاست‌هایی اتخاذ شود که تقاضا برای علم را در نهادهای آموزشی و سیاست‌گذاری تحریک کند؛ هم از طریق فرهنگ‌سازی و هم از طریق ایجاد سازوکارهای الزام‌آور.

تحریم‌ها و محدودیت‌های بین‌المللی: یافته‌های پژوهش نشان داد که تحریم‌های بین‌المللی با اعمال محدودیت‌های شدید بر واردات فناوری و محدودسازی تعاملات علمی، یکی از چالش‌های جدی فراروی اثربخشی است. با این حال، برخی از مصاحبه‌شوندگان به‌عنوان یک فرصت به تحریم نگاه می‌کردند؛ به‌این معنا که تحریم، علم و دانشگاه را از جایگاه زینتی خارج و به ابزاری ضروری برای مقابله با پیامدهای آن تبدیل ساخته و توجه صنعت را به ظرفیت‌های دانشگاه معطوف کرده است. این یافته با پژوهش‌های توفیقی (Tofiqi, 2021) و گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس (۲۰۲۴) که به تأثیر تحریم‌ها بر نظام علمی اشاره دارند، هم‌راستا است. رویکرد دوگانه به تحریم (تهدید و فرصت) کمتر در پژوهش‌های داخلی مورد توجه قرار گرفته و این یکی از نقاط تمایز پژوهش حاضر است. تحریم یک پدیده دوجبهی است. از یک سو، دسترسی به منابع علمی بین‌المللی را محدود کرده و هزینه پژوهش را افزایش می‌دهد و از سوی دیگر، فرصتی برای خوداتکایی علمی و تقویت پژوهش‌های بومی ایجاد کرده است. اما نکته کلیدی این است که تحریم به‌تنهایی نمی‌تواند محرک اثربخشی باشد؛ بلکه نیازمند سیاست‌های هوشمندانه ازجمله تقویت دیپلماسی علمی با کشورهای همسایه، ایجاد زیرساخت‌های اشتراک‌گذاری دانش در سطح ملی و حمایت از پژوهشگران برای حضور مؤثر در عرصه‌های علمی بین‌المللی (حتی به‌صورت مجازی) است.

زیست‌بوم اقتصادی و صنعتی نامساعد: نتایج پژوهش نشان داد که ساختار اقتصادی معیوب کشور، سهم پایین اقتصاد دانش‌بنیان از تولید ناخالص داخلی و وابستگی شدید به درآمدهای نفتی، بستر مناسبی برای تقاضای مؤثر از سوی صنعت و جامعه فراهم نمی‌کنند. در چنین زیست‌بومی، صنعت و خدمات، دانش تولیدشده در دانشگاه‌ها را به‌عنوان یک «کالای لوکس» تلقی می‌کنند و نه یک نیاز ضروری. این یافته با پژوهش‌های احسانی و همکاران (Ehsani et al., 2016) و گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس (۲۰۲۴) که بر نقش اقتصاد دانش‌بنیان و ناترازی‌های ساختاری تأکید داشته‌اند، همسو است. گلحسینی و همکاران (Golhasani et al., 2021) نیز نشان

داده‌اند که عوامل مالی و اقتصادی، از مهم‌ترین عوامل تعیین‌کننده اثربخشی اساتید و محققان است. اثربخشی پژوهش‌ها، به‌ویژه در علوم انسانی و تربیتی، نمی‌تواند در خلأ اقتصادی رخ دهد. تا زمانی که اقتصاد کشور به سمت دانش‌بنیانی حرکت نکند و صنعت، نیاز خود را به دانش دانشگاهی احساس نکند، پژوهش‌های حوزه تعلیم و تربیت نیز خریدار جدی نخواهند داشت. بنابراین، یک راهبرد کلان، هم‌تکاملی نظام آموزش عالی با نظام اقتصادی است؛ به‌گونه‌ای که هر دو نظام به‌صورت هم‌زمان به سمت دانایی‌محوری حرکت کنند. در این مسیر، سیاست‌های حمایتی دولت از جمله استانداردسازی، مشوق‌های مالیاتی برای کسب‌وکارهای دانش‌بنیان و ایجاد بازارهای دانش‌محور، می‌تواند نقش مؤثری در تحریک تقاضا داشته باشد.

بحث پیرامون پرسش دوم: راهکارها و سازوکارهای نهادی مؤثر بر ارتقای اثربخشی

در پاسخ به پرسش دوم، یافته‌های پژوهش نشان داد که ارتقای اثربخشی پژوهش‌های حوزه تعلیم و تربیت نیازمند یک بسته سیاستی جامع و هماهنگ در سطوح مختلف است. این راهکارها شامل: (۱) بازنگری در آیین‌نامه‌های ارتقا و نظام ارزیابی پژوهش به سمت شاخص‌های پیامدی و تقاضامحور؛ (۲) ایجاد نهادهای واسطه‌ای (کارگزاری دانش) برای شبکه‌سازی میان دانشگاه و سیاست؛ (۳) تقویت نظام تأمین مالی با ایجاد گرنت‌های هدفمند و پایدار؛ (۴) توسعه فرهنگ مسئله‌محوری و علم‌باوری در زیست‌بوم حکمرانی آموزشی؛ (۵) حمایت از پژوهشگران جوان و پسادکتری از طریق بورسیه‌ها و مشوق‌های معیشتی؛ (۶) تقویت دیپلماسی علمی و همکاری‌های بین‌المللی؛ و (۷) ایجاد سازوکارهای الزام‌آور برای استفاده دستگاه‌های اجرایی از یافته‌های پژوهشی در تصمیم‌گیری‌ها. این یافته‌ها با پیشنهادات ارائه‌شده در پژوهش‌های گلحسینی و همکاران (Golhasani et al., 2021)، توفیقی (Tofiqi, 2021) و ریهایم (Rahim, 2017) هم‌راستا است. تأکید بر نقش نهادهای واسطه‌ای، با پیشنهادات فینی و همکاران (Fini et al., 2010) در مورد توسعه دفاتر انتقال فناوری همخوانی کامل دارد. گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس (۲۰۲۴) نیز بر ضرورت اصلاح نظام تأمین مالی و نگاشت نهادی نظام ملی نوآوری تأکید کرده است. آنچه از تحلیل این راهکارها برمی‌آید این است که هیچ راهکار جزیره‌ای به‌تنهایی مؤثر نیست؛ بلکه اثربخشی پژوهش‌ها، حاصل تعامل هم‌زمان چندین سازوکار در سطوح مختلف (فردی، نهادی، ساختاری و فراساختاری) است. اصلاح نظام ارزیابی بدون تأمین منابع مالی پایدار، یا ایجاد نهادهای واسطه‌ای بدون فرهنگ‌سازی مسئله‌محوری، نتیجه مطلوبی نخواهد داشت. بنابراین، راهکارهای پیشنهادی باید به‌صورت سیستمی و هم‌تکامل اجرا شوند. نکته کلیدی دیگر، نقش «عاملیت انسانی» در این میان است. صرف تغییر ساختارها بدون توجه به انگیزه، نگرش و توانمندی پژوهشگران و سیاست‌گذاران، نمی‌تواند اثربخشی را به‌دنبال داشته باشد. پژوهشگران و سیاست‌گذاران باید به‌عنوان «عاملان تغییر» در نظر گرفته شوند و هرگونه اصلاحات ساختاری، باید با توانمندسازی و ایجاد انگیزه در این عاملان همراه باشد.

نتیجه‌گیری نهایی

پژوهش حاضر نشان داد که اثربخشی تحقیقات دانشگاهی حوزه تعلیم و تربیت در ایران، نه یک متغیر تک‌بعدی، بلکه حاصل تعامل پیچیده و دیالکتیکی میان «عاملیت انسانی پژوهشگران»، «ساختارهای نهادی دانشگاه» و «زیست‌بوم سیاسی-اقتصادی کلان کشور» است. شکاف موجود میان تولید علم و تأثیر اجتماعی، ریشه در منطق‌های انگیزشی ناصواب، ضعف تعامل با تقاضای واقعی جامعه و ناکارآمدی سازوکارهای تأمین مالی دارد. نوآوری اصلی این پژوهش در آن است که با عبور از رویکردهای جزیره‌ای و با تمرکز ویژه بر زیست‌بوم حکمرانی آموزشی، برای نخستین بار رابطه دیالکتیکی میان این سه سطح را در یک چهارچوب سیستمی و زمینه‌محور تبیین کرده و نشان می‌دهد که اثربخشی پژوهش‌ها، حاصل هم‌تکاملی نظام انگیزشی، تقاضای نهادی و سرمایه اجتماعی

اعتماد به علم است. در چنین بستری، نظام ارزیابی کمی به بازتولید رفتارهای امتیازمحور و فرسایش سرمایه انسانی دامن می‌زند و تا زمانی که «فرهنگ مسئله‌محوری» و «علم‌باوری» در هر دو سوی دانشگاه و حاکمیت نهادینه نشود، تغییرات صرفاً ساختاری بی‌اثر خواهد ماند. از منظر عملی، حرکت به سمت اثربخشی توسط پژوهشگران، سیاست‌گذاران و حکمرانان آموزش عالی و عمومی در سطح کلان و خرد، اجتناب‌ناپذیر و ضروری است. این حرکت، مستلزم اصلاحات اساسی ازجمله: بازنگری در آیین‌نامه‌های ارتقا به سمت شاخص‌های پیامدی، ایجاد نهادهای واسطه‌ای برای شبکه‌سازی دانشگاه و سیاست، تقویت نظام تأمین مالی هدفمند و پایدار، توسعه فرهنگ مسئله‌محوری و بهبود معیشت و انگیزه‌های پژوهشگران است. در نهایت، اثربخشی پژوهش‌های حوزه تعلیم و تربیت، نه در گرو افزایش صرف تولیدات علمی، بلکه در گرو هم‌تکاملی نظام انگیزشی، تقاضای نهادی و سرمایه اجتماعی اعتماد به علم در زیست‌بوم سیاست‌گذاری آموزشی است.

توصیه‌های سیاستی

براساس یافته‌ها، اصلاحات نهادی و ساختاری زیر برای ارتقای اثربخشی پژوهش‌های حوزه تعلیم و تربیت پیشنهاد می‌شود:

در ارتباط با یافته «مسائل فردی پژوهشگران علوم تربیتی» (شامل ضعف مسئله‌شناسی، اخلاق حرفه‌ای و توانمندی‌های پژوهشی):

✓ طراحی و اجرای دوره‌های توانمندسازی اجباری برای اعضای هیئت علمی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی با تمرکز بر مهارت‌های مسئله‌شناسی، روش‌شناسی پژوهش‌های کاربردی و آشنایی با مسائل واقعی نظام آموزش و پرورش.

✓ تقویت نظام انگیزشی درونی از طریق تقدیر از پژوهشگران سرآمدی که پژوهش‌های مسئله‌محور و تأثیرگذار انجام داده‌اند و ایجاد «جایزه ملی پژوهش‌های اثربخش در حوزه تعلیم و تربیت».

در ارتباط با یافته «زیرساخت‌های علمی-فنی مرتبط با پژوهش‌های علوم تربیتی» (شامل محدودیت بودجه، دسترسی به پایگاه‌های داده و تجهیزات):

✓ توسعه زیرساخت‌های دیجیتال از طریق خرید اشتراک پایگاه‌های اطلاعاتی معتبر بین‌المللی برای تمامی دانشکده‌های علوم تربیتی، به‌ویژه دانشگاه فرهنگیان.

✓ تجهیز آزمایشگاه‌ها و مراکز پژوهشی به نرم‌افزارهای تحلیل داده و هوش مصنوعی و ایجاد مراکز مشترک پژوهشی بین دانشگاهی برای به‌اشتراک‌گذاری منابع.

در ارتباط با یافته «مسائل ساختاری و مدیریتی مرتبط با حوزه علوم تربیتی» (شامل آیین‌نامه ارتقای کمی‌محور، فقدان برنامه جامع و نظام ارزیابی ناصواب):

✓ بازنگری اساسی در آیین‌نامه ارتقای اعضای هیئت علمی به‌نحوی که وزن شاخص‌های کمی (تعداد مقالات) کاهش یابد و شاخص‌های پیامدی و تقاضا‌محور (مانند تأثیر پژوهش بر سیاست‌گذاری، حل مسائل واقعی و ارجاعات سیاستی) وزن واقعی بیابند.

✓ تدوین «نقشه جامع پژوهشی حوزه تعلیم و تربیت» با مشارکت تمامی ذی‌نفعان (دانشگاه‌ها، وزارت آموزش و پرورش، مرکز پژوهش‌های مجلس، ستاد تعلیم و تربیت) برای ایجاد انسجام و ثبات در اولویت‌های پژوهشی.
✓ ایجاد «نظام یکپارچه مدیریت پژوهش» در سطح دانشگاه‌ها برای رصد مستمر عملکرد پژوهشگران، ارزیابی اثربخشی پژوهش‌ها و جلوگیری از موازی‌کاری و تکرار پژوهش‌ها.

در ارتباط با یافته «چالش‌های زمینه‌ای-محیطی» (شامل تقاضای پایین علم، ضعف مسئولیت اجتماعی و عدم ارتباط با جامعه):

✓ توسعه فرهنگ سازمانی مسئله‌محور و دانش‌بنیان در دانشکده‌های علوم تربیتی از طریق بازتعریف مأموریت دانشکده‌ها به سمت «پاسخگویی اجتماعی» و «حل مسائل واقعی نظام آموزشی».
✓ ایجاد نهادهای واسطه‌ای برای شبکه‌سازی میان دانشگاه و نهادهای سیاست‌گذار جهت ترجمه یافته‌های پژوهشی به زبان سیاستی و تسهیل گفتگوی مستمر.
✓ الزام دانشکده‌های علوم تربیتی به تدوین «گزارش سالانه مسئولیت اجتماعی» که نشان دهد پژوهش‌های انجام‌شده چگونه به حل مسائل واقعی مدارس، معلمان و دانش‌آموزان کمک کرده‌اند.

در ارتباط با یافته «چالش‌های سیاسی» (شامل حکمرانی متمرکز، عدم همکاری بین‌المللی و سیاست‌زدگی):

✓ ایجاد بسترهای هم‌پیوندی سیستماتیک و پویا بین حکمرانان ستادی و صفی حوزه تعلیم و تربیت با عضویت نمایندگان دانشگاه‌ها، وزارت آموزش و پرورش، مجلس و نهادهای سیاست‌پژوهی.
✓ تقویت دیپلماسی علمی و بین‌المللی‌سازی از طریق حمایت از حضور فعال پژوهشگران علوم تربیتی در کنفرانس‌ها و شبکه‌های بین‌المللی و بهره‌گیری از تجربیات جهانی برای ارتقای نظام پژوهش در حوزه تعلیم و تربیت.

✓ تلاش برای حضور مؤثر دانشگاه‌های ایرانی در نظام‌های رتبه‌بندی بین‌المللی مرتبط با علوم تربیتی از طریق تقویت شاخص‌های تأثیر اجتماعی و همکاری با صنعت.

منابع

- Azadi, G. (2024). Evaluation research impacts: levels and indicators. *Popularization of Science*, 15(1), 76-103. doi: 10.22034/popsoci.2024.424371.1306 [in Persian].
- Azadi, G. (2025). Analysis of Research Excellence Assessment Frameworks and Providing Policy Requirements for Iran. *Journal of Knowledge-Research Studies*, 4(2), 111-131. doi: 10.22034/jkrs.2025.65452.1132 [in Persian].
- Azadi, G. (2025). Designing Iran's National Framework for Evaluating Research Excellence: A Framework Synthesis Approach. (e732293). *Iranian Journal of Information Processing and Management*, (), e732293 doi: 10.22034/jipm.2025.2069836.2078 [in Persian].
- Babaakbarisari, A., Ghahremani, M., Fathi vajargah, K. and Moatameni, A. (2021). Developing Management Researches Impacts Assessment Model. *Management Research in Iran*, 21(1), 93-119. https://doi.org/10.22070/rsci.2024.18868.1719 [in Persian].
- Braun, V., & Clarke, V. (2013). *Successful Qualitative Research: A Practical Guide for Beginners*. SAGE.
- Darabi, S., Azizi, N., salimi, J., & shirbagi, N. (2019). A Reflection on Academic Sustainability Indicators: Analyzing the Views of Higher Education Policy Makers and Planners. *Journal of Educational Planning Studies*, 8(15), 19-55. doi: 10.22080/eps.2019.2492 [in Persian].

- Ehsani, V., Azami, M., Najafi, S. M. B. and Soheili, F. (2017). The effectiveness of domestic Scientific research on Iran development Indicators. *Iranian Journal of Information Processing and Management*, 32(2), 319-347. [doi: 10.35050/IJPM010.2017.044](https://doi.org/10.35050/IJPM010.2017.044) [in Persian].
- Entezari, Y. (2019). *National Research Ecosystem: Conceptual Framework and Data for Iran*, Higher Education Specialized Reports Series, No. (14). [in Persian].
- Eslami, Z., Hakimzadeh, R., Saboury, A. A. and Farzad, V. (2021). Identifying Effective Factors in the Assessment of Research Productivity of Faculty Members in the Humanities and Social Sciences (Case Study: University of Tehran). *Journal of Management and Planning In Educational System*, 13(2), 149-176. [doi: 10.52547/mpes.13.2.149](https://doi.org/10.52547/mpes.13.2.149) [in Persian].
- Fartash, K. and Ghorbani, A. (2022). Proposing a policy mix for enhancing socio-economic effectiveness and applicability of humanities to achieve scientific authority. *Rahyaft*, 32(3), 33-54. [doi: 10.22034/rahyaft.2023.11421.1430](https://doi.org/10.22034/rahyaft.2023.11421.1430). [in Persian].
- Fini, R.; Lacetera, N. & Shane, S. (2010). Inside or outside the IP system? Business creation in academia. *Research Policy*, 39(8), 1060-1069. <https://doi.org/10.1016/j.respol.2010.05.014>
- Global Knowledge Index, G. (2021). Global Knowledge Index.
- Golhasany, H., Hosseini, T., & Hassanzadeh, M. (2021). Challenges to Creating Impact in Humanities and Social Sciences in Iran: A Grounded Theory Analysis. *Sciences and Techniques of Information Management*, 7(2), 141-174. [doi: 10.22091/stim.2020.5770.1415](https://doi.org/10.22091/stim.2020.5770.1415). [in Persian].
- Ghomi, H. R., Rahmani, M. and Khakzar, M. (2017). Measuring the Research Performance of Iranian State University through Utilizing Analytic Hierarchy Process and Network Data Envelopment Analysis. *MILITARY MANAGEMENT QUARTERLY*, 17(67), 141-167. [in Persian].
- Graneheim, U. H., & Lundman, B. (2004). Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse education today*, 24(2), 105-112. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2003.10.001>
- Joly, P. B., Gaunand, A., Colinet, L., Larédo, P., Lemarié, S., & Matt, M. (2015). ASIRPA: A comprehensive theory-based approach to assessing the societal impacts of a research organization. *Research Evaluation*, 24(4), 440-453. <https://doi.org/10.1093/reseval/rvv015>
- Karagoz, S., & Oz, E. (2008). Organizational effectiveness in higher education; measures, measurement and evaluation. In *EABR and TLC Conference Proceeding*, Rothenberg, Germany.
- Kashim, R., Kasim, M. M., & Rahman, R. A. (2017). Measuring effectiveness of a university by a parallel network DEA model. In *AIP Conference Proceedings* (Vol. 1905, No. 1, p. 040014). AIP Publishing LLC.
- Kenny, J. (2025). Effectiveness in Higher Education: what lessons can be learned after 40 years of neoliberal reform? *Policy Reviews in Higher Education*, 9(2), 220-239. <https://doi.org/10.1080/23322969.2025.2493125>
- Khosravi, M., & Pournaghi, R. (2019). Dimensions of Research Impact: A Systematic Review. *Scientometrics Research Journal*, 5(1), 203-224. [doi: 10.22070/rsci.2018.695](https://doi.org/10.22070/rsci.2018.695) [in Persian].
- LSE Public Policy Group (2016). *Maximizing the Impacts of your Research: A Handbook for Social Scientists*. London School of Economics and Political Science: London.
- Morton, S. (2015). Progressing research impact assessment: A 'contributions' approach. *Research Evaluation*, 24(4), 405-419. <https://doi.org/10.1093/reseval/rvv016>
- Naderi, A. (2022). Efficiency measurement of higher education units using multilevel frontier analysis. *Journal of Productivity Analysis*, 57(1), 79-92. [DOI: 10.1007/s11123-021-00621-0](https://doi.org/10.1007/s11123-021-00621-0)
- Naderi, A., Eslahi, M., Saboury, A. A. and Mahjub, H. (2024). Developing a Model for Evaluating the Effectiveness of Academic Research: A Meta-Synthesis Study. *Iranian Journal of Public Policy*, 9(4), 97-114. <https://doi.org/10.22059/jppolicy.2024.96192> [in Persian].
- Newson, R., King, L., Rychetnik, L., Bauman, A. E., Redman, S., Milat, A. J., Schroeder, J., Cohen, G., & Chapman, S. (2015). A mixed methods study of the factors that influence whether intervention

- research has policy and practice impacts: Perceptions of Australian researchers. *BMJ Open*, 5(7), 1-14. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2015-008153>
- Noroozi Chakoli, A. and abdi, S. (2020). Challenges, issues and structural require elements for the implementation of the national system for evaluating the effectiveness of Science, Technology and innovation. *Rahyaft*, 30(1), 89-106. doi: 10.22034/rahyaft.2020.13821. [in Persian].
- Reale, E., Avramov, D., Canhial, K., Donovan, C., Flecha, R., Holm, P., & Primeri, E. (2018). A review of literature on evaluating the scientific, social and political impact of social sciences and humanities research. *Research Evaluation*, 27(4), 298-308. <https://doi.org/10.1093/reseval/rvx025>
- Sanati, Z., Pashaei, A., hassani, M., & Nejad Mohammad, V. (2023). Factors Affecting The Implementation Of Quality Assurance Programs In Higher Education. *Journal of Educational Planning Studies*, 12(23), 210-225. doi: 10.22080/eps.2024.26466.2234 [in Persian].
- Shafiee, F. S., N, A., A, K., & Sobhani, H. (2018). Analyzing and explaining the research performance of faculty members with mixed approach and multilevel modeling, case study: University of Tehran. *Journal of Educational Planning Studies*, 7(13), 97-120. doi: 10.22080/eps.2018.2024. [in Persian].
- Tayefehbagher, D., Abazari, Z., Moradi, S., & Babalhavaeji, F. (2022). A Model for Evaluating the Impact of Humanities Research in Iran. *Scientometrics Research Journal*, 8(1), 1-34. doi: 10.22070/rscl.2020.13384.1450 [in Persian].
- Tofighi Darian, Jafar. (2022). *Oral History of Iranian Higher Education*, Tehran: Iranian Institute of Higher Education Research and Planning. [in Persian].
- Torkzadeh, J., Ahangari, M., Mohammadi, M., Marzooghi, R. and Hashemi, S. (2022). Examining the External Effectiveness Components of E-Learning to Provide a Framework for Developing Qualitative Change in Higher Education. *Technology of Education Journal (TEJ)*, 16(2). <https://doi.org/10.22061/tej.2021.5913.2322> [in Persian].
- Yamani Douzi Sorkhabi, M., & Amin Mozaffari, F. (2009). Surveying effective causes on research experiences of graduate students Shahid Beheshti University. *Studies in Education and Psychology*, 10(1), 83-100 [in Persian].
- Zhang, L., Bao, W., & Sun, L. (2016). Resources and research production in higher education: A longitudinal analysis of Chinese universities, 2000-2010. *Research in Higher Education*, 57(7), 869-891. DOI: 10.1007/s11162-016-9410-6
- Zhidebekkyzy, A., Minazheva, G., Temerbulatova, Z., & Kalmakova, D. (2023). Evaluation of research performance at universities: a comprehensive methodological approach. *International Journal of Emerging Technologies in Learning (Online)*, 18(6), 110. <https://doi.org/10.3991/ijet.v18i06.36733>